ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
& ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ
Μ.Ε. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΚΤΗΝΙΑΤΡΙΚΗΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΟΡΘΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΦΑΓΗ

Κατερίνα Πλευράκη
Κτηνίατρος PhD

Θεσσαλονίκη
Ιούνιος 2016

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1099/2009 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου καθορίζει τις απαιτήσεις για την προστασία των ζώων κατά τη στιγμή της θανάτωσή τους και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2013. Σύμφωνα με το άρθρο 13 του Κανονισμού, τα Κράτη Μέλη της ΕΕ οφείλουν να ενθαρρύνουν την εκπόνηση και τη διάδοση από τους υπεύθυνους των επιχειρήσεων Οδηγών Ορθής Πρακτικής, με σκοπό τη διευκόλυνση της εφαρμογής του Κανονισμού.

Οι Οδηγοί Ορθής Πρακτικής περιλαμβάνουν γενικές κατευθυντήριες γραμμές και οδηγίες και καθορίζουν το πλαίσιο των ελάχιστων απαιτήσεων για την συμμόρφωση όλων των σφαγείων με τις διατάξεις της σχετικής νομοθεσίας. Είναι πολύτιμα «εργαλεία», που βοηθούν τους υπευθύνους των σφαγείων να συμμορφωθούν με τις ειδικές απαιτήσεις του Κανονισμού σχετικά με την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους.

Η αρμόδια αρχή -η Γενική Διεύθυνση Βιώσιμης Ζωικής Παραγωγής και Κτηνιατρικής του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (Υπ.Α.Α.Τ.)-, αξιολογεί τους Οδηγούς που έχουν αποσταλεί σε αυτήν από τους υπεύθυνους των επιχειρήσεων ή άλλους φορείς. Οι Οδηγοί Ορθής Πρακτικής που έχουν επικυρωθεί από την αρμόδια αρχή αποστέλλονται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία τους εισάγει στο σύστημα καταχώρισης των Οδηγών, το οποίο θέτει στη διάθεση όλων των κρατών μελών.

Οι υπεύθυνοι όλων των σφαγείων της χώρας έχουν υποχρέωση να καταρτίσουν Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας (ΠΔΛ) για όλες τις επιμέρους διαδικασίες που εκτελούνται στο σφαγείο και σχετίζονται με τη θανάτωση των ζώων (εκφόρτωση, σταβλισμός, ακινητοποίηση, αναισθητοποίηση, αφαίμαξη) και να μεριμνούν έτσι ώστε όλοι οι εργαζόμενοι στο σφαγείο που εκτελούν τις σχετικές εργασίες να έχουν λάβει γνώση και να είναι εξοικειωμένοι με αυτές.

Ο παρών Οδηγός παρέχει οδηγίες και συμβουλές για την ορθή μεταχείριση των ζώων πριν και κατά τη διάρκεια της σφαγής ή της θανάτωσή τους, με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους και τη διατήρηση τους στο καλύτερο δυνατό επίπεδο, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού 1099/2009/ΕΚ. Επιπλέον, μπορεί να βοηθήσει τους υπεύθυνους των σφαγείων στην κατάρτιση των Πρότυπων Διαδικασιών Λειτουργίας των επιχειρήσεών τους.

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα 3

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 5

II. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ 6

1. Ευρωπαϊκή Νομοθεσία 6

2. Εθνική Νομοθεσία 6

III. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΤΟΥ ΣΦΑΓΕΙΟΥ 7

IV. ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ 9

V. Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ 12

1. Γενική περιγραφή της θέσης και των καθηκόντων του 12

2. Ιδιότητες και προσόντα του Υπεύθυνου για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων 12

VI. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ 14

VII ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΑ ΣΦΑΓΕΙΑ 16

Α. Γενικές απαιτήσεις σχετικά με τη θανάτωση και τις σχετικές εργασίες 16

Β. Γενικές απαιτήσεις για τις εγκαταστάσεις σταβλισμού 17

Γ. Ειδικές απαιτήσεις για τον εξοπλισμό ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης 19

1. Εξοπλισμός και εγκαταστάσεις για την ακινητοποίηση 19

2. Εξοπλισμός και εγκαταστάσεις για την αναισθητοποίηση 20

α) Ο εξοπλισμός ηλεκτρικής αναισθητοποίησης (εκτός από εξοπλισμό αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο) 21

β) Ο εξοπλισμός ηλεκτρικής αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο 22

γ) Εξοπλισμός αναισθητοποίησης χοίρων και πουλερικών με χρήση αερίου 24

δ) Εξοπλισμός μηχανικής αναισθητοποίησης 25

Δ. Ακινητοποίηση των ζώων 25

Ε. Μέθοδοι αναισθητοποίησης 26

1. Μηχανικές μέθοδοι 26

α) Διάταξη με διατρητική ράβδο και διείσδυση 26

β) Διάταξη με ράβδο χωρίς διείσδυση 29

γ) Πυροβόλο όπλο με βλήμα 29

δ) Εξάρθρωση του αυχένα 29

ε) Πλήγμα στο κρανίο με κρούση 29

2. Ηλεκτρικές μέθοδοι 30

α) Ηλεκτρική αναισθητοποίηση με τοποθέτηση ηλεκτροδίων μόνο στην κεφαλή 30

β) Ηλεκτρική αναισθητοποίηση με τοποθέτηση ηλεκτροδίων σε κεφάλι και σώμα 31

γ) Ηλεκτρικό υδρόλουτρο 33

3. Μέθοδοι με χρήση αερίων 34

α) Διοξείδιο του άνθρακα σε υψηλή συγκέντρωση 34

β) Διοξείδιο του άνθρακα σε δύο φάσεις 37

γ) Διοξείδιο του άνθρακα σε συνδυασμό με αδρανή αέρια 37

δ) Αδρανή αέρια 38

Δ. Αφαίμαξη 38

VIII. ΚΑΝΟΝΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΣΤΑ ΣΦΑΓΕΙΑ 39

1. Άφιξη, μετακίνηση και χειρισμός των ζώων 39

2. Έλεγχοι αναισθητοποίησης – Διαδικασίες παρακολούθησης στα σφαγεία 43

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ 55

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 57

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η θανάτωση μπορεί να προκαλέσει πόνο, αγωνία, φόβο ή άλλου είδους ταλαιπωρία στα ζώα, ακόμη και κάτω από τις καλύτερες διαθέσιμες τεχνικές συνθήκες. Για το λόγο αυτό, οι υπεύθυνοι του σφαγείου ή οποιοδήποτε άτομο συμμετέχει στη θανάτωση των ζώων, πρέπει να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να αποτρέπουν τον πόνο και να περιορίζουν το φόβο, την αγωνία και την ταλαιπωρία των ζώων κατά τη σφαγή ή τη θανάτωσή τους και τις σχετικές εργασίες (μεταφορά, εκφόρτωση, σταβλισμός, ακινητοποίηση, αναισθητοποίηση και αφαίμαξη), λαμβάνοντας υπόψη τις βέλτιστες πρακτικές στον τομέα αυτό και τις μεθόδους που επιτρέπονται από το Κανονισμό 1099/2009 του Συμβουλίου για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους.

Η καλή μεταχείριση των ζώων είναι κοινοτική αξία που αποτυπώνεται στο πρωτόκολλο αριθ. 33 για την προστασία και την καλή διαβίωση των ζώων που επισυνάπτεται στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η προστασία των ζώων κατά τη σφαγή ή τη θανάτωσή τους είναι ζήτημα που απασχολεί την κοινή γνώμη και επηρεάζει τη στάση των καταναλωτών απέναντι στα ζωικά προϊόντα. Επιπλέον, η βελτίωση της προστασίας των ζώων κατά τη σφαγή συμβάλλει στη βελτίωση της ποιότητας του κρέατος και έχει έμμεσο θετικό αντίκτυπο στην ασφάλεια των εργαζομένων στα σφαγεία.

Οι απαιτήσεις του Κανονισμού 1099/2009 δεν ισχύουν:

α) για ζώα που θανατώνονται:

- κατά τη διάρκεια επιστημονικών πειραμάτων που διεξάγονται υπό την επίβλεψη αρμόδιας αρχής
- κατά τη διάρκεια πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων
- κατά τη διάρκεια κυνηγετικών δραστηριοτήτων ή δραστηριοτήτων ερασιτεχνικής αλιείας

β) για τα πουλερικά, τα κουνέλια και τους λαγούς που σφάζονται εκτός σφαγείου από τον ιδιοκτήτη τους για την προσωπική του οικιακή κατανάλωση.

γ) για τα ψάρια

ΙΙ. ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

1. Ευρωπαϊκή Νομοθεσία

- Κανονισμός (ΕΚ) 1099/2009 για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους.
- Κανονισμός (ΕΚ) 1/2005 για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και συναφείς δραστηριότητες και για την τροποποίηση των οδηγιών 64/432/ΕΟΚ και 93/119/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1255/97.
- Κανονισμός (ΕΚ) 852/2004 για την υγιεινή των τροφίμων.
- Κανονισμός (ΕΚ) 853/2004 για τον καθορισμό ειδικών κανόνων υγιεινής για τα τρόφιμα ζωικής προέλευσης.
- Κανονισμός (ΕΚ) 854/2004 για τον καθορισμό ειδικών διατάξεων για την οργάνωση των επίσημων ελέγχων στα προϊόντα ζωικής προέλευσης.
- Κανονισμός (ΕΚ) 882/2004 για τη διενέργεια επισήμων ελέγχων της συμμόρφωσης προς τη νομοθεσία περί ζωοτροφών και τροφίμων και προς τους κανόνες για την υγεία και την καλή διαβίωση των ζώων.
- Οδηγία 93/119/ΕΚ για την προστασία των ζώων κατά τη σφαγή και/ή τη θανάτωσή τους.

2. Εθνική Νομοθεσία

- ΠΔ 327/1996 Προστασία των ζώων κατά τη σφαγή και/ή τη θανάτωσή τους σε συμμόρφωση με την οδηγία 93/119/ΕΚ του Συμβουλίου.
- Ν 4235/2014 Διοικητικά μέτρα, διαδικασίες και κυρώσεις στην εφαρμογή της ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας στους τομείς των τροφίμων, των ζωοτροφών και της υγείας και προστασίας των ζώων και άλλες διατάξεις αρμοδιότητας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.
- ΚΥΑ 314754/2009 (ΦΕΚ Β΄ 2025/2009) Λήψη των αναγκαίων συμπληρωματικών μέτρων για την εφαρμογή των Κανονισμών (ΕΚ) του Συμβουλίου αριθ. 1255/1997 και αριθ. 1/2005 «για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και τις συναφείς δραστηριότητες και για την τροποποίηση των Οδηγιών 64/432/ΕΟΚ και 93/119/ΕΟΚ και του Κανονισμού 1255/1997» (με εξαίρεση τα άρθρα 34 και 35).

ΙΙΙ. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΤΟΥ ΣΦΑΓΕΙΟΥ

Σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού 1099/2009 αποδίδεται ***αυξημένη ευθύνη στον υπεύθυνο*** του σφαγείου, υπό την εποπτεία της αρμόδιας αρχής.

Ο υπεύθυνος του σφαγείου υποχρεούται :

- να συντάσσει γραπτά, να γνωρίζει και να εφαρμόζει τις **Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας** (Standard Operating Procedures) για όλα τα στάδια της διαδικασίας σφαγής (την υποδοχή των ζώων στο σφαγείο, το χειρισμό και τη φροντίδα τους κατά το σταβλισμό, την ακινητοποίηση, την αναισθητοποίηση, την αφαίμαξη και τις περαιτέρω διαδικασίες της εκδοράς και του ζεματίσματος). Οι υπεύθυνοι των σφαγείων κοινοποιούν τις πρότυπες διαδικασίες λειτουργίας στην αρμόδια κτηνιατρική υπηρεσία της οικείας Περιφερειακής Ενότητας
- να ορίζει στο σφαγείο τον ***Υπεύθυνο για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων***, ο οποίος είναι υπεύθυνος για την εφαρμογή των κανόνων του Κανονισμού 1099/2009. Τη θέση του Υπεύθυνου για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων μπορεί να αναλαμβάνει και ο ίδιος ο υπεύθυνος του σφαγείου
- να εξασφαλίζει ότι όλοι οι εργαζόμενοι στο σφαγείο διαθέτουν **πιστοποιητικό ικανότητας** για τις εργασίες που εκτελούν και συνδέονται με τη σφαγή
- να διασφαλίζει ότι πραγματοποιούνται **τακτικοί έλεγχοι για την αποτελεσματικότητα των χρησιμοποιούμενων μεθόδων αναισθητοποίησης,** με τον καθορισμό **τουλάχιστον δύο δεικτών** απώλειας της συνείδησης που ανιχνεύουν την ύπαρξη ή μη της αισθητηριακής αντίληψης και της ευαισθησίας στα ζώα κατά το διάστημα μεταξύ του τέλους της διαδικασίας αναισθητοποίησης και του θανάτου
- να διασφαλίζει ότι πραγματοποιούνται **συστηματικοί έλεγχοι για την αποτελεσματικότητα των χρησιμοποιούμενων μεθόδων θανάτωσης,** στην περίπτωση **θανάτωσης των ζώων χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση**, με το καθορισμό τουλάχιστον δύο δεικτών απώλειας της συνείδησης που ανιχνεύουν την ύπαρξη ή μη της αισθητηριακής αντίληψης και της ευαισθησίας στα ζώα πριν ελευθερωθούν από την ακινητοποίηση, και την ύπαρξη σημείων ζωής πριν την εκδορά ή το ζεμάτισμα
- να διασφαλίζει ότι εφαρμόζονται **διαδικασίες παρακολούθησης** της αναισθητοποίησης, έτσι ώστε να εντοπίζονται τυχόν μη συμμορφώσεις και ατέλειες της διαδικασίας και να λαμβάνονται τα κατάλληλα διορθωτικά μέτρα.

Ο ορισμός Υπευθύνου για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων δεν είναι υποχρεωτικός για μικρά σφαγεία στα οποία σφάζονται λιγότερες από 1.000 μονάδες θηλαστικών ή λιγότερα από 150.000 πτηνά ή κουνέλια ετησίως.

Σύμφωνα με το άρθρο 17 του Κανονισμού 1099/2009 ως “μονάδα” νοείται μια τυποποιημένη μονάδα μέτρησης που επιτρέπει την ομαδοποίηση διαφόρων κατηγοριών ζώων ώστε να είναι δυνατή η σύγκρισή τους. Οι συντελεστές μετατροπής που χρησιμοποιούνται είναι οι ακόλουθοι:

- ενήλικα βοοειδή ζώντος βάρους άνω των 300 kg: 1 μονάδα
- άλλα βοοειδή: 0,50 μονάδες
- χοίροι ζώντος βάρους άνω των 100 kg: 0,20 μονάδες
- άλλοι χοίροι: 0,15 μονάδες
- αιγοπρόβατα: 0,10 μονάδες
- αμνοί, ερίφια και χοιρίδια κάτω των 15 kg: 0,05 μονάδες.

Ο Υπεύθυνος για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων υπάγεται απευθείας στον υπεύθυνο της επιχείρησης και αναφέρει απευθείας σε αυτόν θέματα που αφορούν την καλή μεταχείριση των ζώων. Είναι σε θέση να ζητά τη λήψη διορθωτικών μέτρων εκ μέρους του προσωπικού προκειμένου να διασφαλίζεται η συμμόρφωση με τους κανόνες που καθορίζονται στον Κανονισμό.

IV. ΠΡΟΤΥΠΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Η καλή μεταχείριση των ζώων σε ένα σφαγείο επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την καθημερινή διαχείριση των εργασιών που σχετίζονται με τη σφαγή. Για το λόγο αυτό και προκειμένου να εξασφαλιστεί η όσο το δυνατόν καλύτερη και ομοιόμορφη εφαρμογή της νομοθεσίας, οι υπεύθυνοι των σφαγείων έχουν την υποχρέωση να αναπτύξουν εργαλεία παρακολούθησης της εκτέλεσης των εργασιών αυτών καθώς και εκτίμησης των επιπτώσεων τους στη μεταχείριση των ζώων. Πρέπει, επομένως, να καταρτίσουν γραπτές οδηγίες με βάση τους σχετικούς κινδύνους, τις Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας (ΠΔΛ), για όλα τα στάδια του κύκλου παραγωγής. **Οι ΠΔΛ πρέπει να περιλαμβάνουν σαφείς στόχους, υπεύθυνα άτομα, τρόπο λειτουργίας, μετρήσιμα κριτήρια, καθώς και διαδικασίες παρακολούθησης και καταγραφής**.

Οι ΠΔΛ πρέπει **να καλύπτουν κάθε στάδιο του κύκλου παραγωγής** που μπορεί να έχει επίπτωση στην καλή μεταχείριση των ζώων και να περιλαμβάνουν μεθόδους εκτίμησης για κάθε εργασία που εκτελείται στο σφαγείο και σχετίζεται με τη θανάτωση των ζώων **για κάθε γραμμή σφαγής**. Στην σύνταξη τους πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη όλες οι απαιτήσεις του Κανονισμού 1099/2009.

Η οργανωτική δομή και τα χαρακτηριστικά κάθε σφαγείου πρέπει να περιγράφονται αναλυτικά στις Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας, με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι σαφής η ιεραρχία, οι ευθύνες και οι αρμοδιότητες όλου του προσωπικού.

<u>Οι ΠΔΛ πρέπει να περιλαμβάνουν αναλυτικά στοιχεία για:</u>

α) τις **κατηγορίες** και το **βάρος** των ζώων για τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο διαθέσιμος εξοπλισμός ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης

β) τη **μέγιστη χωρητικότητα** κάθε χώρου σταβλισμού

γ) τη **μέθοδο αναισθητοποίησης** που χρησιμοποιείται για κάθε είδος ζώων

δ) το **μέγιστο αριθμό ζώων** που μπορούν να θανατώνονται ανά ώρα για κάθε γραμμή σφαγής

ε) σε περίπτωση που πραγματοποιείται **θρησκευτική σφαγή** θα πρέπει να περιγράφονται:
   1) τα είδη των ζώων,
   2) ο αριθμός των ζώων που σφάζονται κατά τη διάρκεια της περιόδου εργασίας ανά ημέρα
   3) η μέθοδος της σφαγής / αναισθητοποίησης

Οι υπεύθυνοι της επιχείρησης προγραμματίζουν προκαταβολικά τη θανάτωση των ζώων και τις σχετικές εργασίες και τις εκτελούν σύμφωνα με τις ΠΔΛ.

Στις ΠΔΛ περιγράφονται αναλυτικά η διαδικασία προγραμματισμού των αφίξεων των διαφορετικών παρτίδων ζώων στο σφαγείο καθώς και όλες οι διαδικασίες και εργασίες που

εκτελούνται σε κάθε γραμμή σφαγής κατά την παραλαβή, την εκφόρτωση, το σταβλισμό, την ακινητοποίηση, την αναισθητοποίηση, την αφαίμαξη και την επείγουσα σφαγή. Αναφέρονται οι υπεύθυνοι για κάθε εργασία, οι μέθοδοι ελέγχου, τα κρίσιμα σημεία, η συχνότητα των ελέγχων και τα μέτρα που λαμβάνονται σε κάθε περίπτωση που διαπιστώνονται μη συμμορφώσεις. Επιπλέον, πρέπει να αναφέρονται όλα τα μέτρα που λαμβάνονται σε κάθε περίπτωση έκτακτων και μη αναμενόμενων συμβάντων, όπως η μη αποτελεσματική λειτουργία κάποιου τμήματος του εξοπλισμού του σφαγείου, η παραλαβή ζώων με ιδιαίτερες ανάγκες (π.χ. άρρωστα ή τραυματισμένα ζώα, ζώα δύστροπα ή επιθετικά, γαλουχούντα ζώα γαλακτοπαραγωγής, ζώα που δεν έχουν ακόμα απογαλακτιστεί, θηλυκά που έχουν γεννήσει κατά τη διάρκεια του ταξιδιού), οι ακραίες καιρικές συνθήκες κλπ.

Όσον αφορά την αναισθητοποίηση, οι πρότυπες διαδικασίες λειτουργίας:

α) λαμβάνουν υπόψη τις **συστάσεις των κατασκευαστών** του εξοπλισμού αναισθητοποίησης.

β) ορίζουν, για κάθε χρησιμοποιούμενη μέθοδο αναισθητοποίησης και με βάση τα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία, τις **βασικές παραμέτρους** οι οποίες εξασφαλίζουν την αποτελεσματικότητά της αναισθητοποίησης των ζώων

γ) καθορίζουν λεπτομερώς τις **διαδικασίες των ελέγχων για την αποτελεσματικότητα της αναισθητοποίησης** (υπεύθυνος υπάλληλος, δείκτες αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται, αριθμός ζώων που ελέγχονται για κάθε χρησιμοποιούμενη μέθοδο αναισθητοποίησης, συχνότητα των ελέγχων κλπ.)

δ) καθορίζουν λεπτομερώς τις **διαδικασίες των συστηματικών ελέγχων κατά τη σφαγή ζώων με τελετουργικό τρόπο**, χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση, για να εξασφαλίζεται ότι τα ζώα δεν παρουσιάζουν σημεία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας πριν να ελευθερωθούν από την ακινητοποίηση και δεν παρουσιάζουν ζωτικά σημεία πριν να υποβληθούν σε εκδορά ή ζεμάτισμα (υπεύθυνος υπάλληλος, δείκτες αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται, κρίσιμα σημεία ελέγχου κλπ.)

ε) καθορίζουν **τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται** όταν, κατά τους ελέγχους για την αποτελεσματικότητα της αναισθητοποίησης, διαπιστώνεται ότι ένα ζώο δεν είναι κατάλληλα αναισθητοποιημένο ή, στην περίπτωση των ζώων που σφάζονται με τελετουργικό τρόπο, ότι το ζώο εξακολουθεί να παρουσιάζει ζωτικά σημεία.

Επιπλέον, περιγράφονται οι **εργασίες συντήρησης και ελέγχου του εξοπλισμού ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης** και των εγκαταστάσεων του σφαγείου, καθώς και οι **απαιτήσεις κατάρτισης του προσωπικού**. Στις ΠΔΛ μπορούν να περιλαμβάνονται οι οδηγίες χρήσεις και συντήρησης των κατασκευαστών των συσκευών ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης που χρησιμοποιούνται.

Οι ΠΔΛ πρέπει να είναι γραμμένες σε απλή και κατανοητή γλώσσα, να παρέχουν στο προσωπικό λεπτομερείς οδηγίες και να μην επιτρέπουν διαφορετικές ερμηνείες ή αυθαίρετες ενέργειες. **Οι υπεύθυνοι της επιχείρησης μεριμνούν ώστε όλοι οι εργαζόμενοι στο σφαγείο να γνωρίζουν, να κατανοούν και να εφαρμόζουν τις ΠΔΛ** (π.χ. με ανάρτηση οδηγιών, σύμφωνα με

τις ΠΔΛ, για όλες τις εργασίες που σχετίζονται με το χειρισμό και τη σφαγή των ζώων, στα ανάλογα σημεία της γραμμής σφαγής). Επιπλέον, οι υπεύθυνοι της επιχείρησης έχουν την υποχρέωση να ελέγχουν την εφαρμογή των ΠΔΛ και να προβαίνουν σε τροποποιήσεις τους, εφόσον διαπιστωθεί ότι δεν έχουν ικανοποιητικά αποτελέσματα.

V. Ο ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

1. Γενική περιγραφή της θέσης και των καθηκόντων του

Οι φορείς εκμετάλλευσης των σφαγείων έχουν την υποχρέωση να ορίσουν ένα κατάλληλο άτομο Υπεύθυνο για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων προκειμένου να διασφαλίζεται ότι όλες οι λειτουργίες στο σφαγείο εκτελούνται σύμφωνα με τις Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας.

Ο Υπεύθυνος για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων (ΥΚΜΖ) είναι υπεύθυνος για την εφαρμογή στην πράξη της νομοθεσίας για την προστασία των ζώων και την καθοδήγηση του προσωπικού της γραμμής σφαγής. Πρέπει να διασφαλίζει ότι όλες οι διαδικασίες που σχετίζονται με τη θανάτωση των ζώων εκτελούνται από άτομα με το κατάλληλο επίπεδο εκπαίδευσης και ικανότητας, χωρίς να προκαλούν στα ζώα πόνο, αγωνία ή ταλαιπωρία που μπορεί να αποφευχθεί και ότι, όποτε είναι απαραίτητο, τα άτομα αυτά συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης αναγνωρισμένα και εγκεκριμένα από τις αρμόδιες αρχές.

Επιπλέον, ο ΥΚΜΖ ενεργεί για λογαριασμό του φορέα εκμετάλλευσης του σφαγείου, ως υπεύθυνος επικοινωνίας με τις αρμόδιες αρχές για θέματα που αφορούν την προστασία των ζώων.

Προκειμένου να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα των ΠΔΛ, η βελτίωση των συνθηκών μεταχείρισης των ζώων και η συμμόρφωση με τη νομοθεσία, ο ΥΚΜΖ έχει την ευθύνη να παρακολουθεί και να επαληθεύει την εφαρμογή των οδηγιών και του συστήματος παρακολούθησης. Οι διαδικασίες επαλήθευσης περιλαμβάνουν επιτόπιους ελέγχους και επιθεωρήσεις, μέτρηση των αποτελεσμάτων της εφαρμογής των ΠΔΛ στην καλή διαβίωση των ζώων και εξέταση των τηρούμενων αρχείων.

Ο ΥΚΜΖ τηρεί αρχείο όπου καταγράφει όλα τα μέτρα που λαμβάνει με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών μεταχείρισης των ζώων στο σφαγείο και την τήρηση των ΠΔΛ. Το αρχείο πρέπει να διατηρείται για ένα έτος τουλάχιστον και να είναι στη διάθεση της αρμόδια κτηνιατρικής υπηρεσίας όποτε ζητηθεί.

Παρόλο που ο ρόλος του είναι κυρίως επιχειρησιακός, ο Υπεύθυνος για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων είναι ο πλέον αρμόδιος για να συμβουλεύσει τον φορέα εκμετάλλευσης του σφαγείου σχετικά με επενδύσεις για ανακαινίσεις και νέο εξοπλισμό. Ορισμένοι κανόνες της ΕΕ σχετικά με τη διάταξη, την κατασκευή και τον εξοπλισμό δεν ισχύουν άμεσα για τα σφαγεία που υπάρχουν, αλλά θα ισχύσουν από τον Δεκέμβριο του 2019. Επομένως πρέπει να γίνουν οι απαραίτητες προετοιμασίες ώστε τα σφαγεία να έχουν συμμορφωθεί κατά την εν λόγω ημερομηνία.

2. Ιδιότητες και προσόντα του Υπεύθυνου για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων

Ο Υπεύθυνος για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων πρέπει:

- να είναι **κάτοχος πιστοποιητικού ικανότητας** για όλες τις σχετικές με τη σφαγή εργασίες που εκτελούνται στο σφαγείο στο οποίο είναι υπεύθυνος

- να διαθέτει **επαρκείς αρμοδιότητες, τεχνική ικανότητα και καλή γνώση της νομοθεσίας** ώστε να παρέχει τη σχετική καθοδήγηση στο προσωπικό της γραμμής σφαγής
- να **υπάγεται άμεσα** στον υπεύθυνο της επιχείρησης
- να **γνωρίζει όλες τις σχετικές πτυχές των παραμέτρων αναισθητοποίησης** για το κάθε είδος ζώου, καθώς και τις λειτουργίες του σφαγείο στο οποίο είναι υπεύθυνος.
- να **γνωρίζει τις οδηγίες χρήσης του εξοπλισμού** που χρησιμοποιείται στο σφαγείο στο οποίο είναι υπεύθυνος
- να υποβάλλει στον υπεύθυνο της επιχείρησης **εκθέσεις** σχετικά με θέματα που αφορούν την προστασία των ζώων
- να είναι σε θέση να ζητά από το εργατικό προσωπικό του σφαγείου τη **λήψη τυχόν διορθωτικών μέτρων** που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης με τις απαιτήσεις του Κανονισμού για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους
- να μεριμνά ώστε όλες οι πράξεις που λαμβάνουν χώρα στο σφαγείο κατά τη στιγμή της θανάτωσης των ζώων είναι σύμφωνες με τους κανόνες της ΕΕ σχετικά με την προστασία των ζώων
- να **συντονίζει και να παρακολουθεί** την εφαρμογή όλων των εργασιών που εκτελούνται στο σφαγείο.

Οι υποχρεώσεις των ΥΚΜΖ καθορίζονται λεπτομερώς στις ΠΔΛ τις οποίες όλοι οι εργαζόμενοι στο σφαγείο πρέπει να έχουν μελετήσει και κατανοήσει.

Η ύπαρξη του Υπευθύνου για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων δεν αντικαθιστά τον επίσημο έλεγχο που πραγματοποιείται από τις αρμόδιες κτηνιατρικές αρχές.

VI. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΤΩΝ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

Όλοι οι εργαζόμενοι σε ένα σφαγείο, που εκτελούν εργασίες που συνδέονται με τη θανάτωση των ζώων, πρέπει να διαθέτουν πιστοποιητικό επαγγελματικής ικανότητας. Το πιστοποιητικό αυτό λαμβάνεται με την παρακολούθηση ενός επαγγελματικού εκπαιδευτικού προγράμματος και επιτυχή συμμετοχή στην τελική γραπτή εξέταση ή με την απλουστευμένη διαδικασία σύμφωνα με το άρθρο 29 του Κανονισμού για όσους εργαζόμενους μπορούν να αποδείξουν σχετική επαγγελματική εμπειρία τουλάχιστον τριών ετών, έως τις 8 Δεκεμβρίου 2015.

Προσωρινά πιστοποιητικά ικανότητας εκδίδονται εφόσον:

- ο αιτών είναι εγγεγραμμένος σε ένα πρόγραμμα κατάρτισης
- ο αιτών θα εργάζεται παρουσία και υπό την άμεση εποπτεία άλλου ατόμου το οποίο διαθέτει πιστοποιητικό ικανότητας, που έχει εκδοθεί για τη συγκεκριμένη δραστηριότητα που θα εκτελείται
- η διάρκεια ισχύος του προσωρινού πιστοποιητικού δεν υπερβαίνει τους τρεις μήνες
- ο αιτών προσκομίζει γραπτή δήλωση στην οποία αναφέρεται ότι δεν του έχει χορηγηθεί προηγουμένως άλλο προσωρινό πιστοποιητικό ικανότητας της ίδιας εμβέλειας εφόσον αποδεικνύει κατά ικανοποιητικό τρόπο στην αρμόδια αρχή ότι δεν μπόρεσε να υποβληθεί στην τελική εξέταση.

Τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και πιστοποίησης είναι σχετικά με τις κατηγορίες των ζώων και, ανάλογα με τις εργασίες που εκτελεί ο εργαζόμενος στο σφαγείο, περιλαμβάνουν τις ακόλουθες διαδικασίες:

- χειρισμός και φροντίδα των ζώων πριν την ακινητοποίησή τους
- ακινητοποίηση των ζώων με σκοπό την αναισθητοποίηση ή τη θανάτωσή τους
- αναισθητοποίηση των ζώων
- αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της αναισθητοποίησης
- αγκίστρωση ή ανύψωση ζώντων ζώων
- αφαίμαξη ζώντων ζώων
- σφαγή θρησκευτικού τύπου

Ο υπεύθυνος της επιχείρησης διασφαλίζει ότι οι εργαζόμενοι που εκτελούν τις παραπάνω εργασίες που σχετίζονται με τη σφαγή, διαθέτουν σχετικά πιστοποιητικά επαγγελματικής ικανότητας, τουλάχιστον για τις εργασίες που εκτελούν στο σφαγείο.

Ο υπεύθυνος της επιχείρησης πρέπει να εξασφαλίζει τη συμμετοχή όλων των εργαζομένων σε ένα επαγγελματικό πρόγραμμα κατάρτισης με θέματα που καθορίζονται για τις εργασίες που εκτελούν στο σφαγείο. Κάθε νέος υπάλληλος που προσλαμβάνεται για συγκεκριμένη εργασία σε ένα σφαγείο πρέπει να ολοκληρώσει την παρακολούθηση ενός προγράμματος κατάρτισης και να συμμετέχει με επιτυχία στις σχετικές γραπτές εξετάσεις.

Σε κάθε χώρο του σφαγείου πρέπει να είναι παρών τουλάχιστον ένας εργαζόμενος ο οποίος, είτε έχει ολοκληρώσει ένα επαγγελματικό πρόγραμμα εκπαίδευσης και έχει λάβει πιστοποιητικό ικανότητας, ή έχει αναγνωρισμένη εμπειρία διάρκειας τουλάχιστον τριών ετών. Ο συγκεκριμένος εργαζόμενος ασκεί την εποπτεία των εργαζομένων που έχουν λάβει προσωρινό πιστοποιητικό ικανότητας τρίμηνης ισχύος, μέχρι τη στιγμή που και αυτοί θα ολοκληρώσουν το πρόγραμμα κατάρτισης και θα περάσουν με επιτυχία τις εξετάσεις για την απόκτηση πιστοποιητικού ικανότητας χωρίς περιορισμούς.

Οι εργαζόμενοι που δεν διαθέτουν πιστοποιητικό ικανότητας ή προσωρινό πιστοποιητικό τρίμηνης ισχύος, δεν πρέπει να απασχολούνται στο σφαγείο για την εκτέλεσης εργασιών που συνδέονται με τη θανάτωση.

Ο υπεύθυνος της επιχείρησης τηρεί κατάλογο με τους εργαζόμενους που είναι υπεύθυνοι για κάθε εργασία στο σφαγείο (εκφόρτωση, σταβλισμός, ακινητοποίηση, αναισθητοποίηση, αφαίμαξη, κλπ.), καθώς και αρχείο με τα πιστοποιητικά ικανότητας τους. Επιπλέον, θα πρέπει να διασφαλίζει ότι το προσωπικό γνωρίζει, κατανοεί και εφαρμόζει τις ΠΔΛ.

VII ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΣΤΑ ΣΦΑΓΕΙΑ

Α. Γενικές απαιτήσεις σχετικά με τη θανάτωση και τις σχετικές εργασίες

Τα ζώα πρέπει να προφυλάσσονται από κάθε είδους πόνο, αγωνία ή ταλαιπωρία που μπορεί να αποφευχθεί.

Οι υπεύθυνοι της επιχείρησης λαμβάνουν τα απαιτούμενα μέτρα ώστε να διασφαλίζουν ότι τα ζώα:

α) απολαμβάνουν φυσικής άνεσης και προστασίας, ιδίως σε συνθήκες καθαριότητας και κατάλληλης θερμοκρασίας, και προφυλάσσονται από πτώσεις ή ολίσθηση·

β) προστατεύονται από τραυματισμούς·

γ) απολαμβάνουν μεταχείρισης και στέγασης με βάση τη φυσιολογική συμπεριφορά τους

δ) δεν παρουσιάζουν ενδείξεις πόνου ή φόβου που είναι δυνατόν να αποφευχθούν και δεν εμφανίζουν ασυνήθιστη συμπεριφορά·

ε) δεν υποφέρουν από παρατεταμένη στέρηση τροφής και νερού·

στ) εμποδίζονται από αλληλεπίδραση με άλλα ζώα που είναι δυνατόν να αποφευχθεί, η οποία θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τις συνθήκες διαβίωσής τους.

Οι εγκαταστάσεις που χρησιμοποιούνται για τη θανάτωση και τις σχετικές εργασίες σχεδιάζονται, κατασκευάζονται, συντηρούνται και λειτουργούν με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η συμμόρφωση προς τις παραπάνω υποχρεώσεις υπό τις αναμενόμενες συνθήκες δραστηριότητας των εγκαταστάσεων καθόλη τη διάρκεια του έτους.

Τα ζώα επιτρέπεται να θανατώνονται μόνο μετά από αναισθητοποίηση, εκτός από τα ζώα που υποβάλλονται σε ιδιαίτερες μεθόδους σφαγής που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους, υπό την προϋπόθεση ότι η σφαγή διενεργείται σε σφαγείο. Η απώλεια της αισθητηριακής αντίληψης και της ευαισθησίας πρέπει να διατηρείται **μέχρι το θάνατο του ζώου**. Οι μέθοδοι αναισθητοποίησης που δεν καταλήγουν σε άμεσο θάνατο, θα πρέπει να ακολουθούνται, το ταχύτερο δυνατόν, από διαδικασία που εξασφαλίζει τη θανάτωση του ζώου, όπως αφαίμαξη, καταστροφή του κεντρικού νευρικού συστήματος (pithing), ηλεκτροπληξία ή παρατεταμένη ανοξία.

Δεν επιτρέπεται:

- ο αριθμός των ζώων σε κάθε χώρο σταβλισμού να υπερβαίνει τη μέγιστη χωρητικότητα του

- να θανατώνονται ζώα διαφορετικής κατηγορίας και βάρους από αυτά για τα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί ο διαθέσιμος εξοπλισμός ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης

-ο αριθμός των ζώων που θανατώνονται να υπερβαίνει το μέγιστο αριθμό ανά ώρα για κάθε γραμμή του σφαγείου

Η συμμόρφωση με τις απαιτήσεις αυτές θα πρέπει να εξασφαλίζεται από τον ΥΚΜΖ

Εάν διαπιστωθεί μη συμμόρφωση, ο ΥΚΜΖ πρέπει:

- Να λαμβάνει μέτρα για την άμεση συμμόρφωση
- Να ενημερώνει τον υπεύθυνο του σφαγείου
- Να καταγράφει το συμβάν στο σχετικό αρχείο που τηρεί

Β. Γενικές απαιτήσεις για τις εγκαταστάσεις σταβλισμού

Οι υπεύθυνοι των σφαγείων λαμβάνουν, μέσω των ΥΚΜΖ, τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλιστεί ότι τα ζώα:

α) απολαμβάνουν **φυσικής άνεσης και προστασίας**, σταβλίζονται σε καθαρό χώρο, σε κατάλληλες συνθήκες θερμοκρασίας προστατεύονται από αντίξοες καιρικές συνθήκες (κρύο, βροχή, υψηλή θερμοκρασία, ηλιακή ακτινοβολία) ή αρπακτικά.

β) **προστατεύονται από πτώση ή ολίσθηση και τραυματισμούς**. Οι εγκαταστάσεις εκφόρτωσης και σταβλισμού θα πρέπει να διαθέτουν κατάλληλο δάπεδο, εξέδρες και ράμπες και να είναι κατασκευασμένες με υλικά ασφαλή για τα ζώα.

γ) **στεγάζονται και αντιμετωπίζονται με τρόπο που λαμβάνει υπόψη τη φυσιολογική συμπεριφορά τους**. Ο αριθμός των ζώων σε κάθε χώρο σταβλισμού δεν πρέπει να υπερβαίνει τη μέγιστη χωρητικότητα του έτσι ώστε να υπάρχει επάρκεια χώρου ώστε τα ζώα να μπορούν να στέκονται όρθια, να ξαπλώνουν και να γυρίζουν στην αντίθετη πλευρά (εκτός από τα βοοειδή που σταβλίζονται σε ατομικές θέσεις).

δ) **δεν παρουσιάζουν κανένα σημάδι πόνου ή φόβου που μπορούν να αποφευχθούν** και δεν εμφανίζουν ασυνήθιστη συμπεριφορά. Όλοι οι χειρισμοί των ζώων πρέπει να γίνονται κατά τρόπο που να λαμβάνει υπόψη τη φυσιολογική συμπεριφορά και τις ανάγκες του είδους.

ε) **δεν υποφέρουν ως αποτέλεσμα της μακράς στέρηση τροφής ή νερού**. Τα ζώα που δε σφάζονται αμέσως μετά την άφιξή τους πρέπει να σταβλίζονται και να εξασφαλίζεται η απεριόριστη πρόσβαση τους σε νερό. Στα ζώα που παραμένουν στους χώρους σταβλισμού για περισσότερες από 12 ώρες, πρέπει να παρέχεται η κατάλληλη ποσότητα τροφής.

Όλος ο εξοπλισμός και οι χώροι του σφαγείου που χρησιμοποιούνται για τη θανάτωση και τις σχετικές διαδικασίες πρέπει να σχεδιάζονται, να κατασκευάζονται, να συντηρούνται και να λειτουργούν κατά τρόπον τέτοιο που να διασφαλίζει τη συμμόρφωση με τις παραπάνω απαιτήσεις.

Τα κτίρια σταβλισμού πρέπει να είναι κατασκευασμένα έτσι ώστε να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος τραυματισμού των ζώων.

Η κατασκευή και η συντήρηση των δαπέδων των κτιρίων σταβλισμού των ζώων πρέπει να πληρούν τις βασικές απαιτήσεις, ελαχιστοποιώντας έτσι τον κίνδυνο ολίσθησης, πτώσης ή τραυματισμού των ζώων.

Τα δάπεδα πρέπει:

- Να έχουν αντιολισθητικές επιφάνειες
- Να είναι ανθεκτικά
- Να είναι συμπαγή
- Να είναι ανθεκτικά σε περιττώματα και απολυμαντικά
- Να μπορούν να καθαρίζονται και να απολυμαίνονται εύκολα

Οι χώροι σταβλισμού και οι διάδρομοι μετακίνησης πρέπει να διαθέτουν σταθερά τοιχώματα. Τα ζώα δεν πρέπει να οδηγούνται από περιοχές με απότομες γωνίες ή χαμηλή οροφή. Οι εγκαταστάσεις και ο εξοπλισμός πρέπει να είναι κατασκευασμένα από ασφαλή υλικά για τα ζώα, χωρίς προεξοχές ή αιχμηρά σημεία ή σύρματα, έτσι ώστε να μην προκαλούν τραυματισμούς. Όλος ο εξοπλισμός του σφαγείου πρέπει να είναι καλά συντηρημένος και να ελέγχεται εύκολα και συχνά.

Οι ράμπες για την εκφόρτωση ζώων από τα μεταφορικά οχήματα πρέπει να είναι εφοδιασμένες με πλευρικά προστατευτικά κιγκλιδώματα, έτσι ώστε να αποτρέπεται η πτώση και η διαφυγή των ζώων.

Οι ράμπες δεν επιτρέπεται να έχουν κλίση μεγαλύτερη από 20 μοίρες (δηλαδή 36,4% σε σχέση με το οριζόντιο επίπεδο) για τους χοίρους και τους μόσχους και μεγαλύτερη από 26 μοίρες και 34 λεπτά (δηλαδή 50% σε σχέση με το οριζόντιο επίπεδο) για τα πρόβατα και τα βοοειδή εκτός των μόσχων. Αν η κλίση είναι μεγαλύτερη από 10 μοίρες, (δηλαδή 17,6% σε σχέση με το οριζόντιο επίπεδο) η ράμπα πρέπει να είναι εφοδιασμένη με σύστημα, όπως σανίδες στερέωσης για τα πόδια, έτσι ώστε τα ζώα μπορούν να ανεβοκατεβαίνουν χωρίς κίνδυνο ή δυσκολία. Οι ράμπες δεν επιτρέπεται να οδηγούν σε τοίχο.

Οι χώροι σταβλισμού και οι διάδρομοι πρέπει να σχεδιάζονται και να κατασκευάζονται με τρόπο ώστε να επιτρέπει:

α) την ελεύθερη κυκλοφορία των ζώων προς την επιθυμητή κατεύθυνση, σύμφωνα με τη φυσική τους συμπεριφορά και χωρίς αναστάτωση

β) οι χοίροι και τα πρόβατα να μπορούν να περπατούν το ένα πλάι στο άλλο, εκτός από τους διαδρόμους που οδηγούν στον εξοπλισμό ακινητοποίησης.

Αν υπάρχει μαντρί αναμονής, βρίσκεται μεταξύ των χώρων σταβλισμού και του διαδρόμου που οδηγεί στη σημείο αναισθητοποίησης, πρέπει να έχει επίπεδο δάπεδο και ανθεκτικά πλευρικά τοιχώματα και να είναι σχεδιασμένο κατά τρόπο ώστε να αποτρέπεται το ενδεχόμενο παγίδευσης ή ποδοπατήματος των ζώων.

Οι διάδρομοι πρέπει να είναι ομοιόμορφα φωτισμένοι και κατασκευασμένοι χωρίς εμπόδια ώστε να διασφαλίζεται η ομαλή μετακίνηση των ζώων, ιδιαίτερα από το σκοτάδι στο φως, χωρίς άμεση και απότομη έκθεση στην ηλιακή ακτινοβολία ή σε τεχνητό φως. Τα ζώα δεν πρέπει να οδηγούνται προς μεγάλες ανοιχτές δεξαμενές νερού που αντανακλούν έντονα το φως ή σε χώρους όπου οι τοίχοι ή το δάπεδο είναι βαμμένοι με έντονα χρώματα.

Ο εξοπλισμός εξαερισμού που χρησιμοποιείται πρέπει να προκαλεί τον ελάχιστο δυνατό θόρυβο. Πρέπει να υπάρχει κατάλληλος σταθερός ή φορητός φωτισμός σε όλους τους χώρους σταβλισμού, ώστε να διευκολύνεται ο έλεγχος των ζώων.

Η μόνωση, η θέρμανση και ο αερισμός των κτιρίων πρέπει να εγγυώνται ότι η κυκλοφορία του αέρα, τα επίπεδα της σκόνης, η θερμοκρασία, η σχετική υγρασία του αέρα και οι συγκεντρώσεις αερίων διατηρούνται σε επίπεδο που δεν είναι επιβλαβές για τα ζώα. Τα συστήματα εξαερισμού πρέπει να σχεδιάζονται, να κατασκευάζονται και να συντηρούνται έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η καλή διαβίωση των ζώων συνεχώς, λαμβάνοντας υπόψη τις αναμενόμενες πιθανές καιρικές συνθήκες. Σε περίπτωση που χρησιμοποιείται σύστημα τεχνητού εξαερισμού θα πρέπει να υπάρχει σύστημα συναγερμού και εφεδρικό σύστημα έκτακτης ανάγκης σε περίπτωση βλάβης.

Σε περιπτώσεις σφαγείων με υπαίθριους χώρους σταβλισμού, πρέπει να εξασφαλίζεται κατάλληλη προστασία των ζώων από τις δυσμενείς καιρικές συνθήκες με την ύπαρξη φυσικού καταφυγίου ή την κατασκευή στεγάστρου. Εάν δεν υπάρχει διαθέσιμο φυσικό καταφύγιο ή δεν έχει κατασκευαστεί τεχνητό στέγαστρο, οι χώροι ανοιχτού σταβλισμού δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται σε αντίξοες καιρικές συνθήκες. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει φυσική πηγή πόσιμου νερού θα πρέπει να υπάρχει τεχνητό σύστημα για το πότισμα των ζώων.

Γ. Ειδικές απαιτήσεις για τον εξοπλισμό ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης

Οι υπεύθυνοι της εγκατάστασης εξασφαλίζουν ότι για κάθε συσκευή του εξοπλισμού ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης υπάρχουν **διαθέσιμες στο σφαγείο οι οδηγίες χρήσης του κατασκευαστή**, προκειμένου να διασφαλίζονται οι καλύτερες δυνατές συνθήκες μεταχείρισης των ζώων. Οι οδηγίες αυτές περιλαμβάνουν:

α) τα είδη, τις κατηγορίες, το βάρος και τον αριθμό των ζώων για τα οποία προορίζεται ο εξοπλισμός

β) τις συνιστώμενες παραμέτρους για κάθε περίπτωση χρήσης τους, συμπεριλαμβανομένων των βασικών παραμέτρων που ορίζονται στον Κανονισμό·

γ) τις μεθόδους παρακολούθησης της αποτελεσματικότητας της αναισθητοποίησης

δ) τις συστάσεις για τη συντήρηση και, εφόσον απαιτείται, τη βαθμονόμησή τους

1. Εξοπλισμός και εγκαταστάσεις για την ακινητοποίηση

Ο Εξοπλισμός και οι εγκαταστάσεις για την ακινητοποίηση πρέπει να σχεδιάζονται, να κατασκευάζονται και να συντηρούνται κατά τέτοιο τρόπο ώστε:

α) να βελτιστοποιείται η εφαρμογή της μεθόδου αναισθητοποίησης ή θανάτωσης που χρησιμοποιείται

β)να προστατεύονται τα ζώα από ατυχήματα και κακώσεις

γ) να ελαχιστοποιούνται η αναστάτωση και οι κραυγές των ζώων όσο αυτά είναι ακινητοποιημένα

δ) να ελαχιστοποιείται ο χρόνος συγκράτησης

Σε όσα σφαγεία ξεκίνησαν να λειτουργούν ή έχουν αλλάξει διαρρύθμιση, κατασκευή ή εξοπλισμό μετά την 01/01/2013, για τα βοοειδή, τα πλαίσια ακινητοποίησης που χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με διατρητική ράβδο που λειτουργεί με πεπιεσμένο αέρα πρέπει να διαθέτουν διάταξη που να περιορίζει τόσο την οριζόντια όσο και την κατακόρυφη

κίνηση της κεφαλής του ζώου. Μετά την 08/12/2019 η παραπάνω απαίτηση ισχύει για όλα τα σφαγεία.

Όλος ο εξοπλισμός ακινητοποίησης που χρησιμοποιείται θα πρέπει να συντηρείται σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή και των ΠΔΛ από άτομα ειδικά εκπαιδευμένα για το σκοπό αυτόν. Οι έλεγχοι και η συντήρηση πρέπει να καταγράφονται από τον υπεύθυνο υπάλληλο και να διατηρούνται για τουλάχιστον ένα έτος.

Αν ο υπεύθυνος υπάλληλος εντοπίσει οποιοδήποτε πρόβλημα σχετικά με την αποτελεσματικότητα και τη λειτουργία του εξοπλισμού ακινητοποίησης, θα πρέπει να ενεργήσει, σύμφωνα με τις ΠΔΛ. Στην περίπτωση που ο εξοπλισμός ακινητοποίησης δεν λειτουργεί, θα πρέπει:

- Να ενημερώσει άμεσα τον ΥΚΜΖ του σφαγείου (σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιείται εξοπλισμός που δεν λειτουργεί)
- Να οργανώσει την άμεση επισκευή του εξοπλισμού
- Να εξασφαλίσει ότι το σφαγείο θα λειτουργήσει χρησιμοποιώντας εναλλακτικό εξοπλισμό ακινητοποίησης
- Εάν δεν υπάρχει εναλλακτικός εξοπλισμός ακινητοποίησης, να εξασφαλίσει ότι το σφαγείο θα σταματήσει τη σφαγή των ζώων μέχρις ότου το σύστημα συγκράτησης επισκευαστεί
- Να καταγράψει όλα τα ευρήματα και τις σχετικές ενέργειες.

2. Εξοπλισμός και εγκαταστάσεις για την αναισθητοποίηση

Ο υπεύθυνος του σφαγείου πρέπει να διαθέτει **οδηγίες για τη χρήση και τη συντήρηση** του κάθε λειτουργικού στοιχείου του εξοπλισμού αναισθητοποίησης και των εγκαταστάσεων και όλες οι διαδικασίες πρέπει να περιγράφονται λεπτομερώς στις ΠΔΛ. Οι έλεγχοι και οι εργασίες συντήρησης που εκτελούνται πρέπει να καταγράφονται από τον υπεύθυνο υπάλληλο και να διατηρούνται για τουλάχιστον ένα έτος.

Ο ΥΚΜΖ πρέπει να εξασφαλίσει ότι κάθε συσκευή του εξοπλισμού αναισθητοποίησης που χρησιμοποιείται στο σφαγείο, χρησιμοποιείται **σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή για το συγκεκριμένο είδος, την κατηγορία, τον αριθμό και το βάρος των ζώων**. Κάθε συσκευή του εξοπλισμού αναισθητοποίησης πρέπει να **διακριβώνεται** σύμφωνα με τις ανάγκες και τις οδηγίες του κατασκευαστή, προκειμένου να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότητα της αναισθητοποίησης. Η επιχείρηση διαθέτει ευρήματα για όλες τις βασικές παραμέτρους που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι του Κανονισμού για κάθε συσκευή αναισθητοποίησης που χρησιμοποιείται στο σφαγείο.

Οι διαδικασίες για τη συντήρηση όλων των συσκευών του εξοπλισμού αναισθητοποίησης του σφαγείου καθορίζονται λεπτομερώς στις ΠΔΛ.

Στην χώρο αναισθητοποίησης πρέπει να υπάρχει **διαθέσιμος λειτουργικός εφεδρικός εξοπλισμός**, που πρέπει να χρησιμοποιείται σε περίπτωση βλάβης της κύριας συσκευής αναισθητοποίησης. Ο εφεδρικός εξοπλισμός αναισθητοποίησης πρέπει να ελέγχεται τακτικά από εξουσιοδοτημένο πρόσωπο. Η τακτική συντήρηση πραγματοποιείται σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή. Οι έλεγχοι και οι εργασίες συντήρησης που εκτελούνται πρέπει να καταγράφονται από τον υπεύθυνο υπάλληλο και να διατηρούνται για τουλάχιστον ένα έτος.

Αν ο υπεύθυνος υπάλληλος εντοπίσει πρόβλημα στη λειτουργία του εξοπλισμού αναισθητοποίησης, θα πρέπει να προχωρήσει σύμφωνα με τα παρακάνω βήματα και τις σχετικές ΠΔΛ, οι οποίες πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν λεπτομέρειες σχετικά με την αντιμετώπιση καταστάσεων κρίσης, και πρέπει:

- Να ενημερώσει άμεσα τον ΥΚΜΖ

- Να εξασφαλίσει ότι το σφαγείο θα λειτουργήσει με τη χρήση του εναλλακτικού εξοπλισμού αναισθητοποίησης

-Εάν δεν υπάρχει λειτουργικός εναλλακτικός εξοπλισμός αναισθητοποίησης, να εξασφαλίσει ότι το σφαγείο θα σταματήσει τη σφαγή των ζώων μέχρις ότου το σύστημα αναισθητοποίησης επισκευαστεί

- Να οργανώσει την άμεση επισκευή της συσκευής αναισθητοποίησης

- Να καταγράψει όλα τα ευρήματα και τις σχετικές ενέργειες στα αρχεία του.

Ο φορέας της εκμετάλλευσης πρέπει να περιγράφει τον τύπο εξοπλισμού αναισθητοποίησης που χρησιμοποιείται στο σφαγείο.

Ο υπεύθυνος υπάλληλος πρέπει να πραγματοποιεί τακτικά ελέγχους σχετικά με την αποτελεσματικότητα της συσκευής αναισθητοποίησης, σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή.

α) Ο εξοπλισμός ηλεκτρικής αναισθητοποίησης (εκτός από εξοπλισμό αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο)

Σε όσα σφαγεία ξεκίνησαν να λειτουργούν ή έχουν αλλάξει διαρρύθμιση, κατασκευή ή εξοπλισμό μετά την 01/01/2013, ο εξοπλισμός ηλεκτρικής αναισθητοποίησης πρέπει να περιλαμβάνει διάταξη η οποία απεικονίζει και καταγράφει τις λεπτομέρειες των βασικών ηλεκτρικών παραμέτρων για κάθε αναισθητοποιούμενο ζώο. Η διάταξη αυτή τοποθετείται κατά τρόπον ώστε να διακρίνεται με ευχέρεια από το προσωπικό και να παρέχει σαφή οπτική και ηχητική προειδοποίηση στην περίπτωση που η διάρκεια της έκθεσης πέφτει κάτω από το απαιτούμενο επίπεδο. Τα στοιχεία αυτά διατηρούνται επί ένα τουλάχιστον έτος.

Ο αυτόματος εξοπλισμός ηλεκτρικής αναισθητοποίησης σε συνδυασμό με διάταξη ακινητοποίησης πρέπει να παρέχει συνεχές ρεύμα.

Μετά την 08/12/2019 οι παραπάνω απαιτήσεις ισχύουν για όλα τα σφαγεία.

Έως τις 08/12/2019, σε όσα σφαγεία ξεκίνησαν να λειτουργούν πριν την 1η Ιανουαρίου 2013 και δεν έχουν αλλάξει διαρρύθμιση, κατασκευή ή εξοπλισμό μετά την παραπάνω ημερομηνία:

Όταν τα ζώα αναισθητοποιούνται μεμονωμένα, η συσκευή αναισθητοποίησης πρέπει:

α) να διαθέτει διάταξη που να μετρά τη σύνθετη αντίσταση του ηλεκτρικού φορτίου και να εμποδίζει τη λειτουργία της συσκευής αν δεν μπορεί να επιτευχθεί το ελάχιστο απαιτούμενο ηλεκτρικό ρεύμα

β) να διαθέτει ακουστική ή οπτική διάταξη που να δείχνει τη διάρκεια εφαρμογής του ρεύματος στο ζώο

γ) να συνδέεται με διάταξη η οποία να δείχνει την τάση και την ένταση του ρεύματος και η οποία να τοποθετείται έτσι ώστε να είναι ευκρινώς ορατή από το χειριστή

β) Ο εξοπλισμός ηλεκτρικής αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο

Σε όσα σφαγεία ξεκίνησαν να λειτουργούν ή έχουν αλλάξει διαρρύθμιση, κατασκευή ή εξοπλισμό μετά την 01/01/2013 ισχύουν οι ακόλουθες απαιτήσεις:

- Οι γραμμές αγκίστρωσης πρέπει να σχεδιάζονται και να τοποθετούνται με τέτοιο τρόπο ώστε τα πτηνά που αναρτώνται σε αυτές να μην αντιμετωπίζουν κανένα εμπόδιο και η ενόχλησή τους να περιορίζεται στο ελάχιστο.

  Ιδανικά όλα τα τμήματα της γραμμής αγκίστρωσης πρέπει να είναι ευθεία, χωρίς γωνίες και κλίσεις ή αλλαγές ύψους. Οι γραμμές αγκίστρωσης πρέπει να κατασκευάζονται και να συντηρούνται έτσι ώστε να μην προκαλούν τραντάγματα και ταλαντεύσεις στα αναρτημένα πουλιά, ενώ η ταχύτητα της γραμμής πρέπει να είναι κατάλληλη ώστε να μην προκαλείται αναστάτωση των πτηνών και η ανάρτηση τους να γίνεται με ασφάλεια και ήπιους χειρισμούς.
- Οι γραμμές αγκίστρωσης πρέπει να σχεδιάζονται κατά τέτοιο τρόπον ώστε τα πτηνά που αναρτώνται σε αυτές να μην παραμένουν κρεμασμένα έχοντας τις αισθήσεις τους για περισσότερο από ένα λεπτό (δύο λεπτά για πάπιες, χήνες, γαλοπούλες)

  Η αναστροφή προκαλεί έντονο στρες στα πουλερικά, καθώς σ' αυτή τη θέση τα σπλάχνα συμπιέζουν την καρδιά και τους πνεύμονες προκαλώντας δυσκολία στην αναπνοή. Επιπλέον, η αγκίστρωση μπορεί να είναι πολύ επώδυνη και επομένως, είναι απαραίτητο να ελαχιστοποιηθεί η χρονική διάρκεια κατά την οποία τα πτηνά παραμένουν κρεμασμένα έχοντας τις αισθήσεις τους. Φαίνεται όμως ότι είναι αναγκαίο να παραμείνουν κρεμασμένα για ένα χρονικό διάστημα πριν την είσοδο στο υδρόλουτρο προκειμένου να μειωθεί η δραστηριότητά τους και να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος πρόκλησης ηλεκτροσόκ. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA), χρονικό διάστημα 12 και 20 δευτερολέπτων για τα κοτόπουλα και τις γαλοπούλες αντίστοιχα, είναι επαρκές ώστε να εισέλθουν ήρεμα στο υδρόλουτρο.

- Το συνολικό μήκος της γραμμής αγκίστρωσης μέχρι το σημείο εισόδου στη δεξαμενή ζεματίσματος πρέπει να είναι εύκολα προσβάσιμο σε περίπτωση που τα πτηνά πρέπει να απομακρυνθούν από τη γραμμή σφαγής.

  Η γραμμή αγκίστρωσης σε όλο το μήκος της πρέπει να ελέγχεται εύκολα ενώ επιπλέον, πρέπει να υπάρχει δυνατότητα άμεσης διακοπής της ροής σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης (π.χ. κίνδυνος εισόδου ζωντανού πτηνού στην δεξαμενή ζεματίσματος).

- Το μέγεθος και το σχήμα των μεταλλικών δετήρων της γραμμής αγκίστρωσης πρέπει να είναι κατάλληλο για το μέγεθος των προς σφαγή πουλερικών έτσι ώστε η ηλεκτρική επαφή να διασφαλίζεται χωρίς να προκαλείται πόνος. Τα άγκιστρα πρέπει να διαβρέχονται πριν από την ανάρτηση των ζώων.

  Οι δετήρες προκαλούν συμπίεση των ιστών του ποδιού συμπεριλαμβανομένου του περιοστέου των οστών του μεταταρσίου, η οποία είναι πολύ επώδυνη για τα πτηνά και μπορεί να προκαλέσει σοβαρές βλάβες. Για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η χρήση δετήρων που έχουν το κατάλληλο μέγεθος για το είδος και το βάρος των πτηνών. Οι δετήρες που έχουν συγκλίνουσες σχισμές είναι προτιμότεροι από αυτούς με παράλληλη υποδοχή. Στα σφαγεία που σφάζονται διαφορετικά είδη πτηνών είναι προτιμότερο να εγκατασταθούν δετήρες των οποίων μπορεί να μεταβάλλεται το εύρος της σχισμής

ανάλογα με το μέγεθος των πτηνών ώστε να μπορεί να περιορίζεται η συμπίεση των ιστών των άκρων.

- Ο εξοπλισμός αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο πρέπει να διαθέτει ηλεκτρικά μονωμένη ράμπα εισόδου και να σχεδιάζεται και συντηρείται με τρόπο ώστε να αποτρέπεται η υπερβολική ροή νερού στην είσοδο.
- Τα ηλεκτρόδια του εξοπλισμού αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο πρέπει να εκτείνονται σε όλο το μήκος του υδρόλουτρου. Το υδρόλουτρο πρέπει να σχεδιάζεται και να συντηρείται με τρόπο ώστε, όταν οι μεταλλικοί δετήρες της γραμμής αγκίστρωσης περνούν πάνω από το νερό, να βρίσκονται σε συνεχή επαφή με τη γειωμένη ράβδο τριβής.

Η κεφαλή του πτηνού πρέπει πάντα να είναι το πρώτο μέρος του σώματος που εισέρχεται στο ηλεκτρικό υδρόλουτρο. Η επαφή άλλων μερών του σώματος με το νερό πριν την είσοδο της κεφαλής μπορεί να οδηγήσει στην πρόκληση έντονα επώδυνου ηλεκτροσόκ.
Για την πρόληψη της εμφάνισης ηλεκτροσόκ είναι απαραίτητο οι μεταλλικοί δετήρες της γραμμής αγκίστρωσης, στο σημείο που περνούν πάνω από το νερό, να βρίσκονται σε συνεχή επαφή με γειωμένη ράβδο τριβής, ενώ ταυτόχρονα η κεφαλή του πτηνού βρίσκεται βυθισμένη στο νερό. Επιπλέον, είναι απαραίτητη η τοποθέτηση κεκλιμένης ράμπας στην είσοδο του υδρόλουτρου. Η ράμπα πρέπει να είναι κατασκευασμένη από μη αγώγιμο υλικό και να ξεκινάει κάτω από το επίπεδο των πτερύγων των πτηνών και να εκτείνεται πάνω από τη στάθμη του νερού σε μικρή απόσταση, έτσι ώστε να είναι δυνατή η ομαλή και γρήγορη είσοδος της κεφαλής των πτηνών στο υδρόλουτρο.

- Το υδρόλουτρο πρέπει να σχεδιάζεται κατά τρόπον ώστε η στάθμη βύθισης των πτηνών να μπορεί να προσαρμόζεται εύκολα.
- Από το σημείο της αγκίστρωσης μέχρι το σημείο στο οποίο τα πτηνά εισέρχονται στο αναισθητικό υδρόλουτρο πρέπει να προβλέπονται πλάκες για τη στήριξη του στήθους τους.

  Οι πλάκες στήριξης του στήθους χρησιμοποιούνται για να μειώσουν την συχνότητα εμφάνισης φτερουγίσματος και αναστάτωσης των πτηνών. Πρέπει να εκτείνονται κάτω από το κεφάλι του αναρτημένου πτηνού και να βρίσκονται σε συνεχή επαφή με το στήθος του σε όλο το μήκος της γραμμής αγκίστρωσης, από το σημείο ανάρτησης μέχρι την είσοδο στο υδρόλουτρο. Πρέπει να είναι κατασκευασμένες από στέρεο, άκαμπτο και μη αγώγιμο υλικό και να έχουν λεία και ομαλή επιφάνεια. Η τοποθέτησή τους με ελαφρά κλίση έχει σαν αποτέλεσμα την καλύτερη επαφή με το στήθος των πτηνών, ιδιαίτερα σημαντικό για τα πτηνά μικρού μεγέθους.

- Πρέπει να προβλέπεται πρόσβαση στον εξοπλισμό αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο ώστε να μπορεί να γίνεται αφαίμαξη των πτηνών που έχουν αναισθητοποιηθεί και παραμένουν στο υδρόλουτρο λόγω βλάβης ή καθυστέρησης στη γραμμή.
- Ο εξοπλισμός αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο πρέπει να περιλαμβάνει διάταξη η οποία απεικονίζει και καταγράφει τις λεπτομέρειες των χρησιμοποιούμενων βασικών ηλεκτρικών παραμέτρων. Τα στοιχεία αυτά διατηρούνται επί ένα τουλάχιστον έτος
- Η συσκευή πρέπει να ελέγχεται τακτικά από το εξουσιοδοτημένο πρόσωπο, σύμφωνα με τις συστάσεις του κατασκευαστή, προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι λειτουργεί σύμφωνα

με τις καθορισμένες παραμέτρους. Οι έλεγχοι πρέπει να διεξάγονται σύμφωνα με τις διαδικασίες που ορίζονται στις ΠΔΛ.

Μετά την 08/12/2019 οι παραπάνω απαιτήσεις ισχύουν για όλα τα σφαγεία.

Έως τις 08/12/2019, σε όσα σφαγεία ξεκίνησαν να λειτουργούν πριν την 1η Ιανουαρίου 2013 και δεν έχουν αλλάξει διαρρύθμιση, κατασκευή ή εξοπλισμό μετά την παραπάνω ημερομηνία, θα πρέπει:

α) Όταν χρησιμοποιούνται αναισθητικά υδρόλουτρα για την αναισθητοποίηση των πουλερικών, πρέπει να είναι δυνατόν να ρυθμίζεται η στάθμη του νερού ώστε να επιτυγχάνεται καλή επαφή με το κεφάλι του ζώου.

Η ένταση και η διάρκεια του ρεύματος που χρησιμοποιείται για την αναισθητοποίηση καθορίζονται από την αρμόδια αρχή, ώστε να εξασφαλίζεται ότι το ζώο χάνει αμέσως τις αισθήσεις του μέχρι το θάνατο του.

β) Όταν τα πουλερικά αναισθητοποιούνται ομαδικά σε υδρόλουτρο, πρέπει να διατηρείται επαρκής τάση για την παραγωγή ρεύματος με ικανοποιητική ένταση, ώστε να εξασφαλίζεται η αναισθητοποίηση όλων των πουλερικών.

γ) Τα υδρόλουτρα για τα πουλερικά πρέπει να έχουν το κατάλληλο μέγεθος και βάθος για το είδος πτηνών που σφάζονται και δεν πρέπει να υπερχειλίζουν κατά την εμβάπτιση των πουλερικών. Το εμβαπτιζόμενο ηλεκτρόδιο πρέπει να έχει μήκος ίσο προς το μήκος του υδρόλουτρου.

γ) Εξοπλισμός αναισθητοποίησης χοίρων και πουλερικών με χρήση αερίου

Σε όσα σφαγεία ξεκίνησαν να λειτουργούν ή έχουν αλλάξει διαρρύθμιση, κατασκευή ή εξοπλισμό μετά την 01/01/2013 ισχύουν οι ακόλουθες απαιτήσεις:

Οι συσκευές αναισθητοποίησης με αέριο, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορικών ιμάντων, πρέπει να σχεδιάζονται κατά τρόπον ώστε:

α) να βελτιστοποιείται η εφαρμογή της αναισθητοποίησης με αέριο·

β) να προστατεύονται τα ζώα από τραυματισμούς ή κακώσεις·

γ) να ελαχιστοποιούνται η αναστάτωση και οι κραυγές των ζώων, ενόσω αυτά είναι ακινητοποιημένα.

Η συσκευή αναισθητοποίησης με αέριο πρέπει να διαθέτει διάταξη για τη συνεχή μέτρηση, την απεικόνιση και την καταγραφή των συγκεντρώσεων του αερίου, καθώς και το χρόνο έκθεσης. Η διάταξη αυτή πρέπει να παρέχει σαφή οπτική και ηχητική προειδοποίηση σε περίπτωση που η συγκέντρωση του αερίου πέφτει κάτω από την προβλεπόμενη στάθμη. Η διάταξη αυτή τοποθετείται κατά τρόπον ώστε να διακρίνεται με ευχέρεια από το προσωπικό. Τα στοιχεία αυτά διατηρούνται επί ένα τουλάχιστον έτος.

Η συσκευή αναισθητοποίησης με αέρια πρέπει να σχεδιάζεται κατά τρόπον ώστε, ακόμη και σε περίπτωση φόρτωσης της μέγιστης ποσότητας, τα ζώα να μπορούν να ξαπλώνουν στο δάπεδο χωρίς να στοιβάζονται το ένα πάνω στο άλλο.

Μετά την 08/12/2019 οι παραπάνω απαιτήσεις ισχύουν για όλα τα σφαγεία.

Έως τις 08/12/2019, σε όσα σφαγεία ξεκίνησαν να λειτουργούν πριν την 1η Ιανουαρίου 2013 και δεν έχουν αλλάξει διαρρύθμιση, κατασκευή ή εξοπλισμό μετά την παραπάνω ημερομηνία, θα πρέπει:

- Οι θάλαμοι εντός των οποίων οι χοίροι εκτίθενται στο αέριο και ο εξοπλισμός που χρησιμοποιείται για την μεταφορά των χοίρων σε αυτόν πρέπει να σχεδιάζονται, να κατασκευάζονται και να συντηρούνται κατά τρόπον ώστε να αποφεύγεται ο τραυματισμός των χοίρων και η συμπίεση του θώρακα και να τους επιτρέπει να παραμένουν όρθιοι μέχρι να χάσουν τις αισθήσεις τους. Ο μηχανισμός μεταφοράς και ο θάλαμος πρέπει να διαθέτουν επαρκή φωτισμό ώστε οι χοίροι να μπορούν να βλέπουν άλλους χοίρους ή τον περιβάλλοντα χώρο.
- Οι θάλαμοι πρέπει να διαθέτουν συσκευές για τη μέτρηση της συγκέντρωσης του αερίου στο σημείο μέγιστης έκθεσης. Οι συσκευές αυτές πρέπει να εκπέμπουν ευκρινή ακουστικά και οπτικά προειδοποιητικά σήματα σε περίπτωση που η συγκέντρωση του διοξειδίου του άνθρακα έχει πέσει κάτω από το απαιτούμενο όριο

δ) Εξοπλισμός μηχανικής αναισθητοποίησης

Ο εξοπλισμός της μηχανικής αναισθητοποίησης πρέπει να είναι σχεδιασμένος έτσι ώστε να επιτρέπει την ασφαλή και αποτελεσματική αναισθητοποίηση των συγκεκριμένων ειδών ζώων, χωρίς να τους προκαλούν τραύματα ή κακώσεις.

Η λειτουργία του πρέπει να ελέγχεται τακτικά, σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή και τις ΠΔΛ του σφαγείου.

Δ. Ακινητοποίηση των ζώων

Στις ΠΔΛ περιγράφονται αναλυτικά τα συστήματα ακινητοποίησης που χρησιμοποιούνται στο σφαγείο ανάλογα με το είδος των ζώων.

Γενικά, δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται συστήματα ακινητοποίησης των βοοειδών με αντιστροφή ή οποιαδήποτε άλλη μη φυσιολογική θέση, πλην των περιπτώσεων των ζώων που υποβάλλονται σε ιδιαίτερες μεθόδους σφαγής που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους και υπό την προϋπόθεση ότι χρησιμοποιείται διάταξη που εμποδίζει την οριζόντια και την κατακόρυφη κίνηση της κεφαλής του ζώου και μπορεί να προσαρμόζεται ανάλογα με το μέγεθος του ζώου.

Οι υπεύθυνοι επιχείρησης μεριμνούν ώστε όλα τα ζώα που θανατώνονται σύμφωνα με λατρευτικούς τύπους, χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση, να ακινητοποιούνται ατομικά. Τα μηρυκαστικά ακινητοποιούνται με μηχανικά μέσα.

Οι ακόλουθες μέθοδοι ακινητοποίησης απαγορεύονται:

α) ανάρτηση ή ανύψωση των ζώων που διατηρούν τις αισθήσεις τους·

β) μηχανική σύσφιξη ή πρόσδεση των ποδιών των ζώων·

γ) διατομή του νωτιαίου μυελού, π.χ. με χρήση διατρητικού εργαλείου ή ξίφους·

δ) η χρήση, για την ακινητοποίηση του ζώου, ηλεκτρικού ρεύματος που δεν αναισθητοποιεί ή δεν θανατώνει το ζώο υπό ελεγχόμενες συνθήκες, και ιδίως η εφαρμογή ηλεκτρικού ρεύματος που δεν διαπερνά ολόκληρο τον εγκέφαλο.

Ωστόσο, η απαγόρευση για την ανάρτηση και ανύψωση ζώων που διατηρούν τις αισθήσεις τους και τη μηχανική σύσφιξη και πρόσδεση των ποδιών των ζώων, δεν ισχύουν για τις γραμμές ανάρτησης που χρησιμοποιούνται για πουλερικά.

Απαγορεύεται να χρησιμοποιούνται ηλεκτρικά κλουβιά για την ακινητοποίηση των ζώων.

Τα πουλερικά ακινητοποιούνται με ανάρτηση και από τα δύο πόδια σε άγκιστρα κατάλληλα για το είδος και το μέγεθος τους.

Ε. Μέθοδοι αναισθητοποίησης

Τα ζώα θανατώνονται μόνο μετά από αναισθητοποίηση. Η απώλεια της αισθητηριακής αντίληψης και της ευαισθησίας πρέπει να διατηρείται μέχρι το θάνατο του ζώου. Οι μέθοδοι αναισθητοποίησης που δεν καταλήγουν σε ακαριαίο θάνατο πρέπει να ακολουθούνται **το ταχύτερο δυνατόν** από διαδικασία που εξασφαλίζει το θάνατο, όπως αφαίμαξη, καταστροφή του κεντρικού νευρικού συστήματος (pithing), ηλεκτροπληξία ή παρατεταμένη έκθεση σε ανοξία.

Στις ΠΔΛ περιγράφονται αναλυτικά οι μέθοδοι αναισθητοποίησης που χρησιμοποιούνται στο σφαγείο, ανάλογα με τα είδη των ζώων και σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή των συσκευών αναισθητοποίησης. Αναφέρονται όλες οι βασικές παράμετροι που χρησιμοποιούνται για κάθε μέθοδο αναισθητοποίησης, σύμφωνα με τις τιμές που ορίζονται στον Κανονισμό, εκτός εάν ο κατασκευαστής του εξοπλισμού αναισθητοποίησης ορίζει διαφορετικά. Περιγράφεται λεπτομερώς η διαδικασία της αναισθητοποίησης για κάθε μέθοδο και κάθε είδος ζώου.

1. Μηχανικές μέθοδοι

α) Διάταξη με διατρητική ράβδο και διείσδυση

Είναι μέθοδος απλής αναισθητοποίησης που οφείλεται στη σοβαρή και μη αναστρέψιμη βλάβη του εγκεφάλου που προκαλείται από την κρούση και τη διείσδυση διατρητικής ράβδου

Βασικές παράμετροι: θέση και κατεύθυνση της βολής, κατάλληλη ταχύτητα, μήκος εξόδου και διάμετρος της ράβδου, ανάλογα με το μέγεθος και το είδος του ζώου, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης/θανάτωσης.

Οι βασικές παράμετροι και η ορθός τρόπος εφαρμογής της συσκευής, καθώς και τα είδη και οι κατηγορίες των ζώων στα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί πρέπει να περιγράφονται στις οδηγίες του κατασκευαστή και τις ΠΔΛ του σφαγείου.

Η ισχύς των φυσιγγίων που χρησιμοποιούνται και το μήκος της ράβδου πρέπει να είναι κατάλληλα για το είδος και το βάρος του ζώου. Η ταχύτητα εξόδου της ράβδου πρέπει να είναι μεγαλύτερη από 55 m/sec για τα βοοειδή, αν και για μεγαλόσωμους ταύρους είναι απαραίτητο να είναι μεγαλύτερη από 72 m/sec. Στις συχνότερα χρησιμοποιούμενες συσκευές μηχανικής αναισθητοποίησης η ταχύτητα εξόδου της διατρητικής ράβδου είναι 100-300 m/sec (μέση τιμή 120 m/sec), το μήκος της 8-12 cm και η διάμετρος της 11,4-11,9 mm. Στις συσκευές μηχανικής αναισθητοποίησης που λειτουργούν με πεπιεσμένο αέρα η πίεση του αέρα πρέπει να ρυθμίζεται στα 11-12 bar. Μετά τη βολή η ράβδος πρέπει να οπισθοχωρεί εντελώς μέσα στην κάνη και η άκρη της πρέπει να είναι άθικτη και αιχμηρή.

Μετά από μια αποτελεσματική αναισθητοποίηση με διάταξη με διατρητική ράβδο και διείσδυση:

- το ζώο **καταρρέει** αμέσως και δεν παρατηρείται **καμία προσπάθεια ανέγερσης**.

- το σώμα γίνεται **δύσκαμπτο** λόγω της εμφάνισης **τονικών συσπάσεων** που διαρκούν 10-15 sec και ακολουθούνται από **κλονικές συσπάσεις**

- σταματάει η **κανονική ρυθμική αναπνοή** και το ζώο **δεν αντιδρά σε επώδυνα ερεθίσματα** (π.χ. τρύπημα της μύτης)

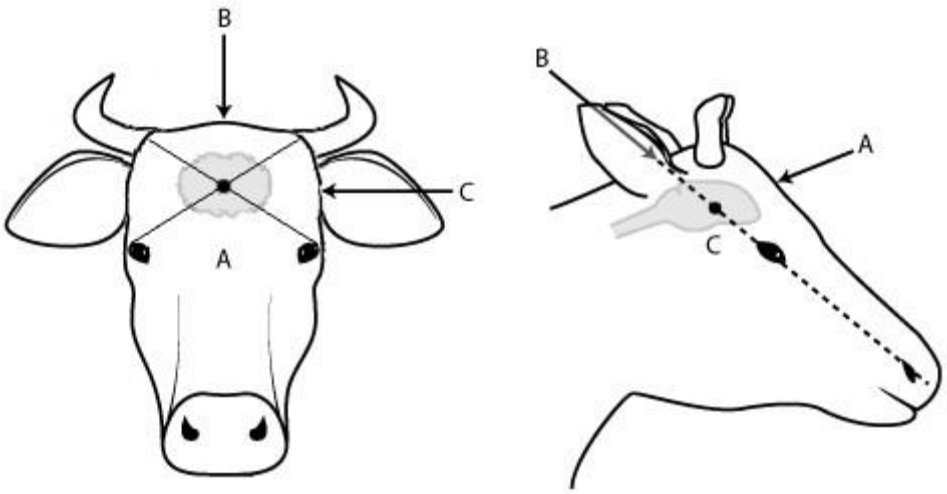
-η **θέση των ματιών είναι σταθερή** και τα **βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**

-**απουσιάζει το βλεφαρικό αντανακλαστικό και το αντανακλαστικό του κερατοειδούς.**

- μετά τη φάση των συσπάσεων παρατηρείται **γενική χαλάρωση των μυών**.

Σε περίπτωση μη αποτελεσματικής αναισθητοποίησης απουσιάζουν οι παραπάνω δείκτες (ή κάποιοι από αυτούς) ή εμφανίζονται ελλιπώς. Μπορεί ακόμα να εμφανιστούν νυσταγμός, προσπάθεια ανέγερσης ή κραυγές.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA), δεδομένου ότι στα βοοειδή η διάρκεια της απώλειας της συνείδησης που προκαλείται από τη χρήση της διάταξης με διατρητική ράβδο μπορεί να διαρκέσει έως και 10 λεπτά ή και περισσότερο, το μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης δεν είναι κρίσιμο. Ωστόσο, σύμφωνα με το Παράρτημα Ι του Κανονισμού η μέθοδος θεωρείται ότι προκαλεί απλή αναισθητοποίηση και πρέπει να ακολουθείται το ταχύτερο δυνατό (μέσα σε 60 sec) από διαδικασία όπως η αφαίμαξη που εξασφαλίζει το θάνατο του ζώου. Στους χοίρους η τομή της αφαίμαξης πρέπει να πραγματοποιείται το ταχύτερο δυνατόν και στα αιγοπρόβατα το αργότερο σε 16 sec. Σε περίπτωση μη αποτελεσματικής αναισθητοποίησης ή ανάνηψης του ζώου πρέπει να διενεργηθεί άμεσα επανάληψή της με την ίδια ή εναλλακτική μέθοδο.

Σχήμα 1 Στα βοοειδή, η συσκευή πρέπει να τοποθετείται κάθετα στο μέτωπο, στο σημείο τομής των δύο νοητών γραμμών από τη βάση του κέρατος ως τον ετερόπλευρο οφθαλμό και οπωσδήποτε μέσα σε ακτίνα 2 cm από αυτό το σημείο, με κατεύθυνση προς το νωτιαίο μυελό και το στέλεχος του εγκεφάλου όπου βρίσκεται το αναπνευστικό κέντρο. Σε μεγαλόσωμα βουβάλια και ταύρους η καλύτερη θέση βολής είναι το πίσω μέρος του κεφαλιού με κατεύθυνση της ράβδου προς το στόμα.

Σχήμα 2 Στους χοίρους, η σωστή θέση τοποθέτησης της συσκευής είναι στο μέτωπο, στο σημείο τομής των νοητών γραμμών που συνδέουν τους οφθαλμούς με τη βάση του ετερόπλευρου ωτός, ή 1-2 cm πάνω από τη νοητή γραμμή που ενώνει τους δύο οφθαλμούς. Η αναισθητοποίηση των χοίρων με συσκευή με διατρητική ράβδο είναι αρκετά δύσκολη, ιδιαίτερα σε μεγαλόσωμα ζώα, χοιρομητέρες και κάπρους. Ο εγκέφαλος βρίσκεται πολύ βαθιά μέσα στην κρανιακή κοιλότητα, η κατάλληλη περιοχή στόχευσης είναι πολύ μικρή και ανάμεσα στο μετωπιαίο οστό και την κρανιακή κοιλότητα υπάρχει μεγάλος αριθμός μετωπιαίων κόλπων. Στους χοίρους η φάση των κλονικών σπασμών αρχίζει πολύ γρήγορα μετά τη βολή, γεγονός που μπορεί να δυσκολέψει την ανάρτηση και την γρήγορη διενέργεια της τομής της αφαίμαξης.

Σχήμα 3 Η σωστή θέση για την τοποθέτηση της συσκευής στα πρόβατα χωρίς κέρατα είναι κάθετα στην κορυφή της κεφαλής με κατεύθυνση προς τη γωνία της κάτω γνάθου. Στα πρόβατα με κέρατα και τις αίγες, η ύπαρξη μεγάλης οστέινης μάζας στο πάνω μέρος του κρανίου ενδέχεται να εμποδίσει τη διείσδυση της ράβδου στην κρανιακή κοιλότητα και τον εγκέφαλο. Για το λόγο αυτό η συσκευή πρέπει να τοποθετείται στη διάμεση γραμμή πίσω από τα κέρατα με κατεύθυνση προς τη βάση της γλώσσας.

β) Διάταξη με ράβδο χωρίς διείσδυση

Είναι μέθοδος απλής αναισθητοποίησης που οφείλεται στη σοβαρή βλάβη του εγκεφάλου που προκαλείται από την κρούση της ράβδου, χωρίς όμως διείσδυση. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σφαγή στα μηρυκαστικά και για τη σφαγή και τον αποπληθυσμό στα πουλερικά, τα κουνέλια και τους λαγούς. Όταν χρησιμοποιείται αυτή η μέθοδος, πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να αποφευχθεί η θραύση του κρανίου. Χρησιμοποιείται για μηρυκαστικά κάτω των 10 κιλών.

Βασικές παράμετροι: Θέση και κατεύθυνση της βολής, ταχύτητα, διάμετρος και σχήμα της ράβδου, ανάλογα με το μέγεθος και το είδος του ζώου. Ισχύς του χρησιμοποιούμενου φυσιγγίου, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης / θανάτωσης.

Οι βασικές παράμετροι και η ορθός τρόπος εφαρμογής της συσκευής, καθώς και τα είδη και οι κατηγορίες των ζώων στα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί πρέπει να περιγράφονται στις οδηγίες του κατασκευαστή και τις ΠΔΛ του σφαγείου.

γ) Πυροβόλο όπλο με βλήμα

Προκαλεί σοβαρή και μη αναστρέψιμη βλάβη του εγκεφάλου που προκαλείται από την κρούση και διείσδυση ενός ή περισσότερων βλημάτων. Αυτός ο τύπος αναισθητοποίηση δεν πρέπει χρησιμοποιείται σε κλειστούς χώρους, προκειμένου να μην τεθεί σε κίνδυνο η ασφάλεια των εργαζομένων.

Βασικές παράμετροι: η θέση της βολής, η ισχύς και το διαμέτρημα του φυσιγγίου, το είδος του βλήματος.

δ) Εξάρθρωση του αυχένα

Τέντωμα και συστροφή του αυχένα με το χέρι ή μηχανικά που προκαλεί εγκεφαλική ισχαιμία. Επιτρέπεται να χρησιμοποιείται μόνο σε πουλερικά ζώντος βάρους κάτω των 5 κιλών.

Η μέθοδος αυτή δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέθοδος ρουτίνας, εκτός εάν δεν υπάρχουν άλλες μέθοδοι αναισθητοποίησης. Η μέθοδος αυτή πρέπει να χρησιμοποιείται στα σφαγεία μόνο ως εφεδρική μέθοδος αναισθητοποίησης σε εξαιρετικές περιπτώσεις και κανένας υπάλληλος δεν πρέπει να προβαίνει σε εξάρθρωση του αυχένα σε περισσότερα από εβδομήντα ζώα ημερησίως. Η εξάρθρωση του αυχένα με το χέρι δεν πρέπει να χρησιμοποιείται σε ζώα ζώντος βάρους άνω των 3 κιλών.

ε) Πλήγμα στο κρανίο με κρούση

Σταθερό και ακριβές πλήγμα στο κεφάλι το οποίο προκαλεί σοβαρή βλάβη του εγκεφάλου. Χρησιμοποιείται σε χοιρίδια, αμνούς, ερίφια, κουνέλια, λαγούς, γουνοφόρα ζώα και πουλερικά ζώντος βάρους έως 5 κιλά.

Η μέθοδος αυτή δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέθοδος ρουτίνας, εκτός εάν δεν υπάρχουν άλλες μέθοδοι αναισθητοποίησης. Η μέθοδος αυτή πρέπει να χρησιμοποιείται στα σφαγεία μόνο ως εφεδρική μέθοδος αναισθητοποίησης σε εξαιρετικές περιπτώσεις και κανένας υπάλληλος δεν πρέπει να καταφέρει πλήγμα στο κρανίο με κρούση σε περισσότερα από εβδομήντα ζώα ημερησίως.

Βασικές παράμετροι: η ισχύς και η θέση του πλήγματος.

Ο φορέας εκμετάλλευσης δηλώνει τις παραμέτρους σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή ή με βάση τα δικά του ευρήματα και εμπειρίες.

2. Ηλεκτρικές μέθοδοι

α) Ηλεκτρική αναισθητοποίηση με τοποθέτηση ηλεκτροδίων μόνο στην κεφαλή

Απλή αναισθητοποίηση που οφείλεται στην έκθεση του εγκεφάλου σε ηλεκτρικό ρεύμα που προκαλεί ηλεκτροεγκεφαλογράφημα τύπου γενικευμένης επιληπτικής κρίσης.

Βασικές παράμετροι: ελάχιστο ηλεκτρικό ρεύμα (A ή mA), ελάχιστη τάση (V), μέγιστη συχνότητα (Hz), ελάχιστος χρόνος έκθεσης, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης/θανάτωσης, συχνότητα βαθμονόμησης του εξοπλισμού, βελτιστοποίηση της ροής του ρεύματος, πρόληψη ηλεκτροσόκ πριν από την αναισθητοποίηση, θέση και εμβαδόν της επιφάνειας επαφής των ηλεκτροδίων.

Τα ηλεκτρόδια πρέπει να καλύπτουν ολόκληρο των εγκέφαλο του ζώου και να είναι προσαρμοσμένα στο μέγεθος του. Η σωστή θέση τοποθέτησης στους χοίρους, τα πρόβατα και τις αίγες είναι εκατέρωθεν της κεφαλής στην περιοχή μεταξύ του οφθαλμού και του ωτός, κατά προτίμηση σε υγρό δέρμα. Στην πράξη, στους χοίρους πολλές φορές η θέση αυτή δύσκολα επιτυγχάνεται λόγω του σχήματος της κεφαλής. Εναλλακτικά, τα ηλεκτρόδια μπορεί να τοποθετηθούν στη βάση των αυτιών, εκατέρωθεν ή διαγώνια ακριβώς κάτω από το ένα αυτί και ακριβώς πάνω από το απέναντι μάτι.

Οι βασικές παράμετροι χρήσης της συσκευής (ελάχιστο ρεύμα, ελάχιστη τάση, μέγιστη συχνότητα, ελάχιστος χρόνος έκθεσης) τα είδη και οι κατηγορίες των ζώων στα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί, πρέπει να περιγράφονται στις οδηγίες του κατασκευαστή και τις ΠΔΛ του σφαγείου.

Η ηλεκτρική αναισθητοποίηση με τοποθέτηση ηλεκτροδίων μόνο στην κεφαλή στα αιγοπρόβατα και τους χοίρους μπορεί να διενεργηθεί με τη χρήση συσκευής ατομικής ακινητοποίησης ή σε μαντρί αναισθητοποίησης με τη χρήση χειροκίνητων ηλεκτρικών λαβίδων. Η χρήση συγκρατητήρα τύπου "V" μπορεί να προκαλέσει έντονο στρες στους χοίρους. Η χρήση συσκευής ατομικής ακινητοποίησης είναι δυνατόν να προκαλέσει στρες στα πρόβατα λόγω της απομάκρυνσης τους από την ομάδα/κοπάδι τους και της απώλειας της οπτικής επαφής μεταξύ των ζώων. Ωστόσο, η αναισθητοποίηση των ζώων που διατηρούνται σε ομάδες σε μαντρί αναισθητοποίησης, έχει επίσης μειονεκτήματα. Η μη ακινητοποίηση των ζώων έχει σαν αποτέλεσμα να είναι δύσκολη η τοποθέτηση των λαβίδων στη σωστή θέση με αποτέλεσμα τη μη αποτελεσματική αναισθητοποίηση και την πρόκληση επώδυνων ηλεκτρικών εκκενώσεων. Η τυχαία επαφή με τις ηλεκτρικές λαβίδες των υπόλοιπων ζώων της ομάδας που βρίσκονται κοντά στο ζώο που αναισθητοποιείται, μπορεί επίσης να τους προκαλέσει πόνο λόγω ηλεκτρικών εκκενώσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Ελάχιστες τιμές ρεύματος για αναισθητοποίηση με τοποθέτηση ηλεκτροδίων μόνο στην κεφαλή, ανάλογα με το είδος του ζώου, σύμφωνα με το Παράρτημα Ι του Κανονισμού 1099/2009.

Κατηγορία ζώου	Ελάχιστο ρεύμα
Βοοειδή ηλικίας 6 μηνών και άνω	1,28 A
Βοοειδή ηλικίας κάτω των 6 μηνών	1,25 A
Αιγοπρόβατα	1,00 A
Χοίροι	1,30 A
Κοτόπουλα	240 mA
Γαλοπούλες	400 mA

Μετά από επιτυχημένη ηλεκτρική αναισθητοποίηση με τοποθέτηση των ηλεκτροδίων στην κεφαλή:

- το ζώο **καταρρέει** αμέσως και δεν παρατηρείται **προσπάθεια ανέγερσης**
- το σώμα του ζώου γίνεται άκαμπτο**,** λόγω της εμφάνισης **τονικών συσπάσεων** που διαρκούν περίπου 10 sec και ακολουθούνται από **κλονικές συσπάσεις,** τα μπροστινά πόδια είναι τεντωμένα και τα πίσω λυγισμένα κάτω από την κοιλιά
- σταματάει η **κανονική ρυθμική αναπνοή** και το ζώο **δεν αντιδρά σε επώδυνα ερεθίσματα** (π.χ. τρύπημα της μύτης)
-η **θέση των ματιών είναι σταθερή** και τα **βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**
-**απουσιάζει το βλεφαρικό αντανακλαστικό και το αντανακλαστικό του κερατοειδούς**
- μετά τη φάση των συσπάσεων παρατηρείται χαλάρωση των μυών, παρατηρούνται κινήσεις των άκρων και των ματιών, επανέρχεται η αναπνοή και επανεμφανίζονται τα αντανακλαστικά

Σε περίπτωση μη αποτελεσματικής αναισθητοποίησης απουσιάζουν οι παραπάνω δείκτες (ή κάποιοι από αυτούς) ή εμφανίζονται ελλιπώς. Μπορεί ακόμα να εμφανιστούν κατάποση, προσπάθεια ανέγερσης ή κραυγές.

β) Ηλεκτρική αναισθητοποίηση με τοποθέτηση ηλεκτροδίων σε κεφάλι και σώμα

Απλή αναισθητοποίηση που οφείλεται στην έκθεση του σώματος σε ηλεκτρικό ρεύμα που προκαλεί ταυτόχρονα ηλεκτροεγκεφαλογράφημα τύπου γενικευμένης επιληπτικής κρίσης και ινιδισμό ή διακοπή της λειτουργίας της καρδιάς.

Βασικές παράμετροι: ελάχιστο ηλεκτρικό ρεύμα (A ή mA), ελάχιστη τάση (V), μέγιστη συχνότητα (Hz), ελάχιστος χρόνος έκθεσης, συχνότητα βαθμονόμησης του εξοπλισμού, βελτιστοποίηση της ροής του ρεύματος, πρόληψη ηλεκτροσόκ πριν από την αναισθητοποίηση, θέση και εμβαδόν της επιφάνειας επαφής των ηλεκτροδίων μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης/θανάτωσης σε περίπτωση απλής αναισθητοποίησης.

Ο καρδιακός ινιδισμός μπορεί να επιτευχθεί σε μία φάση, με την ταυτόχρονη τοποθέτηση του ενός ηλεκτροδίου στην κεφαλή (μπροστά από τον εγκέφαλο) και του δεύτερου στο σώμα (πίσω από το σημείο που βρίσκεται η κορυφή της καρδιάς) ή σε δύο φάσεις. Σ’ αυτή την περίπτωση στην πρώτη φάση τα ηλεκτρόδια τοποθετούνται μόνο στην κεφαλή και αμέσως μετά, ακολουθεί η εφαρμογή τους ταυτόχρονα στο κεφάλι και το σώμα (πίσω από τη θέση της καρδιάς) ή η τοποθέτησή τους μόνο στο σώμα και η διέλευση του ρεύματος δια του θώρακα.

Οι ελάχιστες τιμές ρεύματος για ηλεκτρική αναισθητοποίηση με ηλεκτρόδια σε κεφάλι και σώμα είναι 1 A για τα αιγοπρόβατα και 1,30 A για τους χοίρους.

Στις αλεπούδες, τα ηλεκτρόδια πρέπει να τοποθετούνται στο στόμα και στο ορθό, με ελάχιστη τιμή ρεύματος 0,3 A και ελάχιστη τάση 110 V για τουλάχιστον τρία δευτερόλεπτα. Στα τσιντσιλά, τα ηλεκτρόδια πρέπει να τοποθετούνται στο αφτί και την ουρά, με ελάχιστη τιμή ρεύματος τα 0,57 A για τουλάχιστον 60 δευτερόλεπτα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Βασικές παράμετροι για την ηλεκτρική αναισθητοποίηση των οπληφόρων όπως καθορίζονται από την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA) : "Welfare aspects of animal stunning and killing methods" 2004 και το Παράρτημα Ι, Κεφάλαιο ΙΙ, σημεία 4.1 και 5.1 του Κανονισμού 1099/2009 (ελάχιστο ρεύμα)

Είδος ζώου	Ελάχιστη τάση μέγιστη συχνότητα	Ελάχιστο ρεύμα	Ελάχιστος χρόνος έκθεσης	Μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης-αφαίμαξης
Βοοειδή < 6 μηνών (ηλεκτρόδια στο κεφάλι)[4]	150 V, 50 Hz, εναλλασσόμενο ρεύμα	1,25 A	1 sec	12 sec
Βοοειδή ≥ 6 μηνών (ηλεκτρόδια στο κεφάλι)	200 V, 50 Hz, εναλλασσόμενο ρεύμα	1,28 A	1 sec	20 sec
Βοοειδή < 6 μηνών (ηλεκτρόδια σε κεφάλι και σώμα)	300 V, 50 Hz εναλλασσόμενο ρεύμα	0,9 A	5 sec	Μπορεί να είναι μεγαλύτερο εφόσον έχει προκληθεί κοιλιακός ινιδισμός ή καρδιακή ανακοπή
Βοοειδή ≥ 6 μηνών (ηλεκτρόδια σε κεφάλι και σώμα)	175 V, 50 Hz, εναλλασσόμενο ρεύμα	1,5 A	5 sec	Μπορεί να είναι μεγαλύτερο εφόσον έχει προκληθεί κοιλιακός ινιδισμός ή καρδιακή ανακοπή
Χοίροι (ηλεκτρόδια στο κεφάλι)	240 volts, 50 Hertz, εναλλασσόμενο ρεύμα	1,3 A	1 sec	15 sec
Χοίροι (ηλεκτρόδια σε κεφάλι και σώμα σε μία φάση)	240 V, 50 Hz, εναλλασσόμενο ρεύμα	1,30 A	1 sec	Μπορεί να είναι μεγαλύτερο εφόσον έχει προκληθεί κοιλιακός ινιδισμός ή καρδιακή ανακοπή
Χοίροι (ηλεκτρόδια σε κεφάλι και σώμα σε δύο φάσεις)	240 V, 50 Hz, εναλλασσόμενο ρεύμα	1,3 A	1 sec στο κεφάλι 3 sec στην καρδιά	Μπορεί να είναι μεγαλύτερο εφόσον έχει προκληθεί κοιλιακός ινιδισμός ή καρδιακή ανακοπή
Αιγοπρόβατα (ηλεκτρόδια στο κεφάλι)	150 V, 50 Hz, εναλλασσόμενο ρεύμα	1,0 A	2 sec	8 sec
Αιγοπρόβατα (ηλεκτρόδια σε κεφάλι και σώμα σε μία φάση)	300 V, 50 Hz, εναλλασσόμενο ρεύμα	1,0 A	2 sec	Μπορεί να είναι μεγαλύτερο εφόσον έχει προκληθεί κοιλιακός ινιδισμός ή καρδιακή ανακοπή
Αιγοπρόβατα (ηλεκτρόδια σε κεφάλι και σώμα σε δύο φάσεις)	300 V, 50 Hz, εναλλασσόμενο ρεύμα	1,0 A	2 sec στο κεφάλι 4 sec στην καρδιά	Μπορεί να είναι μεγαλύτερο εφόσον έχει προκληθεί κοιλιακός ινιδισμός ή καρδιακή ανακοπή

γ) Ηλεκτρικό υδρόλουτρο

Έκθεση ολόκληρου του σώματος, μέσω υδρόλουτρου, σε ηλεκτρικό ρεύμα που προκαλεί ηλεκτροεγκεφαλογράφημα τύπου γενικευμένης επιληπτικής κρίσης και πιθανώς ινιδισμό ή διακοπή της λειτουργίας της καρδιάς. Πρόκειται για απλή αναισθητοποίηση εκτός εάν η συχνότητα είναι ≤ 50 Hz.

Βασικές παράμετροι: ελάχιστο ηλεκτρικό ρεύμα (A ή mA), ελάχιστη τάση (V), μέγιστη συχνότητα (Hz), συχνότητα της βαθμονόμησης του εξοπλισμού, πρόληψη ηλεκτροσόκ πριν από την αναισθητοποίηση, ελαχιστοποίηση του πόνου κατά την αγκίστρωση, βελτιστοποίηση της ροής του ρεύματος, μέγιστη διάρκεια αγκίστρωσης πριν το υδρόλουτρο, ελάχιστος χρόνος έκθεσης για κάθε ζώο, βύθισης των πτηνών μέχρι τη βάση των φτερών, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης/θανάτωσης για συχνότητα άνω των 50 Hz.

Τα πτηνά δεν πρέπει να αγκιστρώνονται εάν είναι πολύ μικρά για αναισθητικό υδρόλουτρο, ή σε περίπτωση που η αγκίστρωση ενδέχεται να προκαλέσει ή να εντείνει τον πόνο που υφίσταται ένα πτηνό (π.χ. προφανώς τραυματισμένα ή ασθενή πτηνά, πτηνά με κατάγματα ή εξαρθρήματα των ποδιών). Σε αυτές τις περιπτώσεις, τα ζώα πρέπει να θανατώνονται με εναλλακτική μέθοδο (π.χ. εξάρθρωση του αυχένα, χρήση διάταξης με ράβδο) η οποία **πρέπει να είναι πάντα διαθέσιμη για άμεση χρήση κατά την ανάρτηση των πτηνών.**

Τα άγκιστρα πρέπει να είναι υγρά προτού τα ζωντανά πτηνά αγκιστρωθούν και εκτεθούν στο ηλεκτρικό ρεύμα. Τα πτηνά πρέπει πάντα να αναρτώνται και από τα δύο πόδια.

Η αναισθητοποίηση με υδρόλουτρο πρέπει να διενεργείται με τις ελάχιστες τιμές ρεύματος που ορίζονται στον πίνακα 3. Τα ζώα εκτίθενται στο ρεύμα αυτό για τουλάχιστον τέσσερα δευτερόλεπτα.

Οι βασικές παράμετροι χρήσης της συσκευής (ελάχιστο ρεύμα, ελάχιστη τάση, μέγιστη συχνότητα, ελάχιστος χρόνος έκθεσης) τα είδη και οι κατηγορίες των ζώων στα οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί πρέπει να περιγράφονται στις οδηγίες του κατασκευαστή και τις ΠΔΛ του σφαγείου.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 Απαιτήσεις ηλεκτρικού ρεύματος για τον εξοπλισμό αναισθητοποίησης με υδρόλουτρο (μέσες τιμές ανά ζώο).

ΕΣ Συχνότητα	**Κοτόπουλα**	**Γαλοπούλες**	**Πάπιες και χήνες**	**Ορτύκια**
< 200 Hz	100 mA	250 mA	130 mA	45 mA
από 200 έως 400 Hz	150 mA	400 mA	δεν επιτρέπεται	δεν επιτρέπεται
από 400 έως 1500 Hz	200 mA	400 mA	δεν επιτρέπεται	δεν επιτρέπεται

Μετά από επιτυχημένη αναισθητοποίηση με ηλεκτρικό υδρόλουτρο:

- Το σώμα του ζώου γίνεται **άκαμπτο** λόγω εμφάνισης **τονικών συσπάσεων**

- ο **αυχένας είναι άκαμπτος σε σχήμα τόξου** και οι **φτερούγες κρατούνται σφικτά κοντά στο σώμα**

- **σταματάει η κανονική ρυθμική αναπνοή**

- η **θέση των ματιών είναι σταθερή,** παρατηρείται **μυδρίαση** και τα **βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**

- μετά τους τονικούς σπασμούς μπορεί να παρατηρηθούν ήπιοι κλονικοί σπασμοί και στη συνέχεια, **απώλεια του μυϊκού τόνου** που αναγνωρίζεται από την **πτώση των πτερύγων**

- **απουσιάζει το βλεφαρικό αντανακλαστικό και το αντανακλαστικό του κερατοειδούς και το ζώο δεν αντιδρά σε επώδυνα ερεθίσματα**

Σε περίπτωση μη αποτελεσματικής αναισθητοποίησης, απουσιάζουν οι παραπάνω δείκτες (ή κάποιοι από αυτούς) ή εμφανίζονται ελλιπώς. Μπορεί ακόμα να εμφανιστούν κατάποση, κινήσεις της κεφαλής ή του τρίτου βλεφάρου, φτερούγισμα ή κραυγές.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA), το μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης πρέπει να είναι μικρότερο από 20 sec. Σε περίπτωση μη αποτελεσματικής αναισθητοποίησης ή ανάνηψης του ζώου πρέπει να διενεργηθεί άμεσα επανάληψη της αναισθητοποίησης με εναλλακτική μέθοδο (π.χ. εξάρθρωση του αυχένα).

3. Μέθοδοι με χρήση αερίων

α) Διοξείδιο του άνθρακα σε υψηλή συγκέντρωση

Άμεση ή προοδευτική έκθεση ζώων με αισθητηριακή αντίληψη σε μείγμα αερίων με περιεκτικότητα σε διοξείδιο του άνθρακα άνω του 40%. Η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιείται σε φρέατα, σήραγγες, κιβώτια μεταφοράς ή σε ερμητικά κλεισμένα κτίρια.

Η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη σφαγή των χοίρων και για άλλες περιστάσεις εκτός της σφαγής για τα πουλερικά (εκτός από τις πάπιες και τις χήνες) τις ικτίδες, τα τσιντσιλά και τους χοίρους. Στην περίπτωση σφαγής χοίρων, είναι απλή αναισθητοποίηση.

<u>Βασικές παράμετροι:</u> συγκέντρωση του διοξειδίου του άνθρακα, διάρκεια της έκθεσης, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης/θανάτωσης σε περίπτωση απλής αναισθητοποίησης, ποιότητα του αερίου, θερμοκρασία του αερίου.

Με τους χοίρους, τις ικτίδες και τα τσιντσιλά χρησιμοποιείται συγκέντρωση διοξειδίου του άνθρακα τουλάχιστον 80%.

Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει τα αέρια να εισέρχονται στο θάλαμο ή στο χώρο όπου τα ζώα πρόκειται να αναισθητοποιηθούν με τρόπο που θα μπορούσε να προκαλέσει εγκαύματα ή διέγερση λόγω ψύχους ή έλλειψης υγρασίας.

Ο τύπος της συσκευής και οι βασικές παράμετροι χρήσης της (συγκέντρωση διοξειδίου του άνθρακα, διάρκεια της έκθεσης, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης, ποιότητα του αερίου, θερμοκρασία του αερίου), πρέπει να περιγράφονται στις οδηγίες του κατασκευαστή και τις ΠΔΛ του σφαγείου.

<u>Μετά από επιτυχημένη αναισθητοποίηση χοίρων μετά από έκθεση σε διοξείδιο του άνθρακα σε υψηλή (> 80%) συγκέντρωση:</u>

- το ζώο βρίσκεται σε πλήρη **χαλάρωση**

- οι **κόρες των ματιών** παρουσιάζουν πλήρη **διαστολή**

- **δεν υπάρχει κανονική ρυθμική αναπνοή**

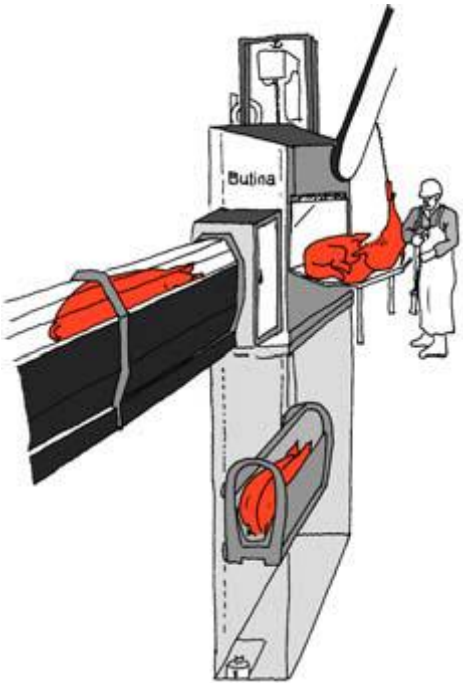
- **απουσιάζει το βλεφαρικό αντανακλαστικό και το αντανακλαστικό του κερατοειδούς και το ζώο δεν αντιδρά σε επώδυνα ερεθίσματα**

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. Προτεινόμενες συγκεντρώσεις διοξειδίου του άνθρακα, χρόνοι έκθεσης και μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης (EFSA "Welfare aspects of animal stunning and killing methods" 2004)

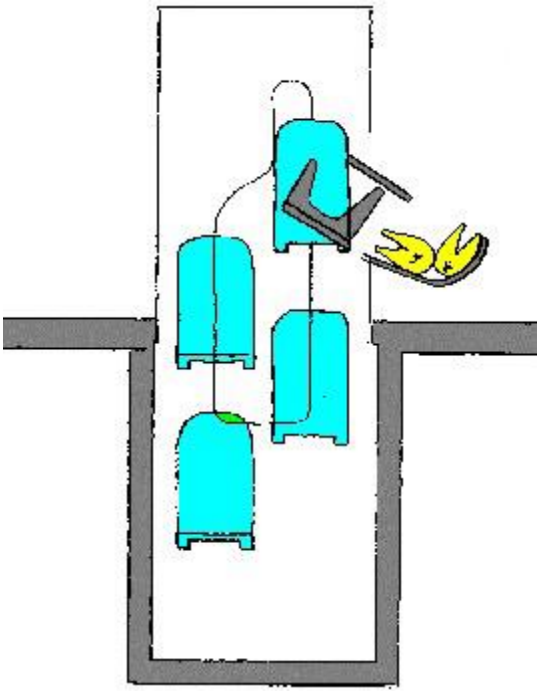
Συγκέντρωση CO_2 στο θάλαμο αναισθητοποίησης	**Διάρκεια έκθεσης**	**Μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης**
+/- 84%	100 sec	35 sec
> 84%	100 sec	45 sec
> 84%	150 sec	60 sec

ΠΙΝΑΚΑΣ 5. Προτεινόμενο μέγιστο χρονικό διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης, ανάλογα με το χρόνο έκθεσης των χοίρων σε CO_2 μέγιστης συγκέντρωσης 70-80% στην πρώτη θέση στάσης (συσκευή τύπου paternoster, σχήμα 5) και 90% στη χαμηλότερη θέση του θαλάμου αναισθητοποίησης. (EFSA "Welfare aspects of animal stunning and killing methods" 2004)

Διάρκεια έκθεσης	**Μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης**
120 sec	30 sec
130 sec	45 sec
140 sec	60 sec
150 sec	75 sec
160 sec	90 sec

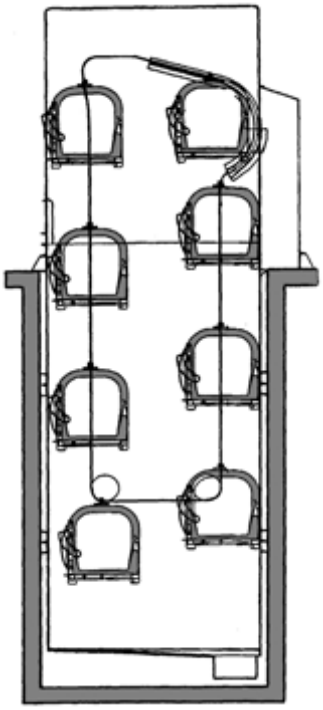

Σχήμα 4. Συσκευή αναισθητοποίησης χοίρων με διοξείδιο του άνθρακα σε υψηλή συγκέντρωση τύπου dip-lift. Τα ζώα κατεβαίνουν μέσα σε κουβούκλιο κατευθείαν στον πυθμένα της συσκευής

Σχήμα 5. Συσκευή αναισθητοποίησης χοίρων με διοξείδιο του άνθρακα σε υψηλή συγκέντρωση τύπου paternoster. Τα ζώα κατεβαίνουν σταδιακά στον πυθμένα της συσκευής. Σε μία στάση εισέρχονται τα μη αναισθητοποιημένα ζώα σ' ένα κουβούκλιο και από ένα άλλο βγαίνουν τα αναισθητοποιημένα.

CO2 %
10 –
50 –
70 –
80 –
90 –
93 -

Σχήμα 6. Το διοξείδιο του άνθρακα είναι βαρύτερο από τον ατμοσφαιρικό αέρα και εισέρχεται στη συσκευή αναισθητοποίησης από τον πυθμένα. Η συγκέντρωση είναι υψηλότερη στον πυθμένα, αφού στο πάνω μέρος της συσκευής το αέριο αναμιγνύεται με τον ατμοσφαιρικό αέρα κατά τη λειτουργία της. Η πραγματική συγκέντρωση του διοξειδίου του άνθρακα σε κάθε σημείο εξαρτάται από τον εξοπλισμό που χρησιμοποιείται και την προκαθορισμένη μέγιστη συγκέντρωση κατά την είσοδο. Η αρχή αυτή για τη συγκέντρωση του διοξειδίου του άνθρακα εφαρμόζεται και στους δύο τύπους, Dip-lift και paternoster

β) Διοξείδιο του άνθρακα σε δύο φάσεις

Διαδοχική έκθεση ζώων με αισθητηριακή αντίληψη σε μείγμα αερίων με περιεκτικότητα σε διοξείδιο του άνθρακα έως 40% και στη συνέχεια, όταν τα ζώα χάσουν τις αισθήσεις τους, σε μεγαλύτερη συγκέντρωση διοξειδίου του άνθρακα.

Η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αναισθητοποίηση των πουλερικών για σφαγή, αποπληθυσμό και άλλες περιστάσεις.

Βασικές παράμετροι: συγκέντρωση διοξειδίου του άνθρακα, διάρκεια έκθεσης, ποιότητα του αερίου, θερμοκρασία του αερίου.

Οι βασικές παράμετροι χρήσης της (συγκέντρωση διοξειδίου του άνθρακα, διάρκεια της έκθεσης, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης, ποιότητα του αερίου, θερμοκρασία του αερίου) πρέπει να περιγράφονται στις οδηγίες του κατασκευαστή και τις ΠΔΛ του σφαγείου.

Μετά από επιτυχημένη αναισθητοποίηση πουλερικών μετά από έκθεση σε διοξείδιο του άνθρακα σε δύο φάσεις:

- το ζώο βρίσκεται σε πλήρη **χαλάρωση**

- **δεν υπάρχει κανονική ρυθμική αναπνοή**

- η **θέση των ματιών είναι σταθερή,** παρατηρείται **μυδρίαση** και τα **βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**

- **δεν παρατηρείται φτερούγισμα**

- **απουσιάζει το βλεφαρικό αντανακλαστικό και το αντανακλαστικό του κερατοειδούς**

γ) Διοξείδιο του άνθρακα σε συνδυασμό με αδρανή αέρια

Άμεση ή προοδευτική έκθεση ζώων με αισθητηριακή αντίληψη σε μείγμα αερίων με περιεκτικότητα έως 40% διοξείδιο του άνθρακα σε συνδυασμό με αδρανή αέρια που προκαλεί ανοξία. Η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιείται σε φρεάτια, σάκους, σήραγγες, κιβώτια μεταφοράς ή σε ερμητικά κλειστά κτίρια.

Απλή αναισθητοποίηση για χοίρους, αν η διάρκεια της έκθεσης σε τουλάχιστον 30% διοξείδιο του άνθρακα είναι μικρότερη από επτά λεπτά.

Απλή αναισθητοποίηση για πουλερικά, αν η συνολική διάρκεια της έκθεσης σε τουλάχιστον 30% διοξείδιο του άνθρακα είναι μικρότερη από τρία λεπτά.

Βασικές παράμετροι: συγκέντρωση διοξειδίου του άνθρακα, διάρκεια της έκθεσης, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης αφαίμαξης/θανάτωσης σε περίπτωση απλής αναισθητοποίησης, ποιότητα του αερίου, θερμοκρασία του αερίου, συγκέντρωση οξυγόνου.

Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει τα αέρια να εισέρχονται στον θάλαμο ή στον χώρο όπου τα ζώα πρόκειται να αναισθητοποιηθούν με τρόπο που θα μπορούσε να προκαλέσει εγκαύματα ή διέγερση λόγω ψύχους ή έλλειψης υγρασίας.

Οι βασικές παράμετροι χρήσης της (συγκέντρωση διοξειδίου του άνθρακα, διάρκεια της έκθεσης, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης, ποιότητα του αερίου, θερμοκρασία του αερίου, συγκέντρωση οξυγόνου) πρέπει να περιγράφονται στις οδηγίες του κατασκευαστή και τις ΠΔΛ του σφαγείου.

δ) Αδρανή αέρια

Άμεση ή προοδευτική έκθεση ζώων με αισθητηριακή αντίληψη σε μείγμα αδρανών αερίων όπως αργό ή άζωτο, που προκαλεί ανοξία. Η μέθοδος μπορεί να χρησιμοποιείται σε φρέατα, σάκους, σήραγγες, κιβώτια ή κλεισμένα κτίρια.

Απλή αναισθητοποίηση σε περίπτωση σφαγής χοίρων.

Απλή αναισθητοποίηση για πουλερικά, εάν η συνολική διάρκεια της έκθεσης σε ανοξία δεν υπερβαίνει τα τρία λεπτά.

Βασικές παράμετροι: συγκέντρωση οξυγόνου, διάρκεια της έκθεσης, ποιότητα του φυσικού αερίου, μέγιστο διάστημα μεταξύ αναισθητοποίησης και αφαίμαξης / θανάτωσης σε περίπτωση απλής αναισθητοποίησης, θερμοκρασία του αερίου.

Σε καμία περίπτωση δεν πρέπει τα αέρια εισέρχονται στον θάλαμο ή στον χώρο όπου τα ζώα πρόκειται να αναισθητοποιηθούν με τρόπο που θα μπορούσε να προκαλέσει εγκαύματα ή διέγερση λόγω ψύχους ή έλλειψης υγρασίας.

Δ. Αφαίμαξη

Όλες οι μέθοδοι απλής αναισθητοποίησης που δεν καταλήγουν σε άμεσο θάνατο θα πρέπει να ακολουθούνται, το ταχύτερο δυνατόν, από διαδικασία που εξασφαλίζει το θάνατο, όπως η αφαίμαξη για τα ζώα που προορίζονται για σφαγή.

Η αφαίμαξη πρέπει να πραγματοποιείται με τομή και των δύο καρωτίδων αρτηριών ή των αγγείων από τα οποία προέρχονται (βραχιονοκεφαλικό στέλεχος), έτσι ώστε να επιτυγχάνεται γρήγορα μεγάλη απώλεια αίματος, εγκεφαλική ανοξία και θάνατος πριν το ζώο επανακτήσει την αισθητηριακή αντίληψη και την ευαισθησία. Η τομή του βραχιονοκεφαλικού στελέχους είναι επιβεβλημένη στα είδη ζώων όπως τα βοοειδή, στα οποία μέρος της παροχής αίματος προς τον εγκέφαλο διατηρείται, μέσω των σπονδυλικών αρτηριών, ακόμη και μετά την τομή και των δύο καρωτίδων αρτηριών. Επιπλέον, η τομή των καρωτίδων στα βοοειδή μπορεί να οδηγήσει λόγω αγγειοσύσπασης, απόφραξης των αγγείων από τους γύρω ιστούς και σχηματισμού θρόμβου, στη δημιουργία ανευρύσματος και στη μείωση της διαμέτρου των αγγείων και του ρυθμού απώλειας αίματος. Η κατάσταση αυτή είναι γνωστή ως “carotid ballooning”.

Στα σφαγεία που προβλέπεται ένας μόνο υπεύθυνος για την αναισθητοποίηση, την αγκίστρωση, την ανύψωση και την αφαίμαξη των ζώων, αυτός **πρέπει να εκτελεί όλες αυτές τις διαδικασίες κατά σειρά σε ένα ζώο προτού τις επαναλάβει στο επόμενο.**

Ηλεκτρική διέγερση επιτρέπεται να πραγματοποιείται μόνο αφού διαπιστωθεί ότι το ζώο έχει χάσει τις αισθήσεις του.

Περαιτέρω εκδορά ή ζεμάτισμα επιτρέπεται να πραγματοποιούνται μόνο αφού διαπιστωθεί απουσία σημείων ζωής.

Τα πτηνά δεν πρέπει να σφάζονται με τη χρήση αυτόματων κοπτήρων λαιμού, εκτός εάν μπορεί να διαπιστωθεί κατά πόσον ή όχι οι κοπτήρες έχουν αποκόψει αμφότερα τα αιμοφόρα αγγεία. Όταν διαπιστώνεται ότι οι κοπτήρες δεν λειτούργησαν αποτελεσματικά, το πτηνό πρέπει να σφάζεται αμέσως χρησιμοποιώντας εναλλακτική μέθοδο.

VIII. ΚΑΝΟΝΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΣΤΑ ΣΦΑΓΕΙΑ

1. Άφιξη, μετακίνηση και χειρισμός των ζώων

Κάθε παρτίδα ζώων πρέπει να αξιολογείται συστηματικά κατά την άφιξη από τον υπεύθυνο για την καλή μεταχείριση των ζώων ή από πρόσωπο που υπάγεται απευθείας σ' αυτόν, ώστε να αναγνωρίζονται τα ζώα με ειδικές ανάγκες μεταχείρισης, προκειμένου να εντοπίζονται οι προτεραιότητες και να καθορίζονται τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν.

Το προσωπικό πρέπει να είναι εκπαιδευμένο και έμπειρο στο χειρισμό των ζώων, να έχει καλή γνώση της φυσιολογικής συμπεριφοράς κάθε είδους ζώου και των κανόνων καλής μεταχείρισης τους. Επιπλέον, πρέπει να έχει την ικανότητα να διακρίνει τα ζώα που χρειάζονται ειδική μεταχείριση (π.χ. ζώα που πονάνε, είναι τραυματισμένα ή άρρωστα) και να γνωρίζει τις ΠΔΛ του σφαγείου που καθορίζουν τον τρόπο διαχείρισης τέτοιων ζώων.

Η παραλαβή των ζώων θα πρέπει να είναι προγραμματισμένη από πριν, έτσι ώστε ο υπεύθυνος υπάλληλος να είναι παρών κατά την άφιξη και την εκφόρτωσή τους. Κατά τον προγραμματισμό των αφίξεων πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η χωρητικότητα των χώρων σταβλισμού, ώστε να αποφεύγεται η υπερφόρτωση τους και η πολύωρη παραμονή των ζώων στο σφαγείο ή στα οχήματα μεταφοράς, ιδιαίτερα σε περίπτωση αντίξοων καιρικών συνθηκών. **Η διαδικασία προγραμματισμού των αφίξεων πρέπει να περιγράφεται αναλυτικά στις ΠΔΛ**. **Πρέπει να τηρείται αρχείο αφίξεων στο οποίο καταγράφονται όλα τα δεδομένα της άφιξης κάθε παρτίδας** (αριθμός και είδος ζώων κατά την άφιξη, ημερομηνία και ώρα άφιξης, ώρα έναρξης και λήξης της σφαγής).

Τα ζώα πρέπει να εκφορτώνονται όσο το δυνατόν συντομότερα μετά την άφιξή τους στο σφαγείο και να σφάζονται χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Εντούτοις, όταν απαιτείται για λόγους καλής μεταχείρισης, πρέπει να παρέχεται στα ζώα μια περίοδος ανάπαυσης πριν τη σφαγή.

Ο χειρισμός των ζώων θα πρέπει να γίνεται με τρόπο που να ελαχιστοποιεί το στρες, λαμβάνοντας υπόψη τη φυσιολογική συμπεριφορά και τις ανάγκες του είδους.

Όλα τα μέτρα που παίρνονται για να προφυλαχτούν τα ζώα από κάθε είδους πόνο, αγωνία ή ταλαιπωρία πρέπει να περιγράφονται στις ΠΔΛ της επιχείρησης.

Κατά το χειρισμό των βοοειδών, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη το έντονα ανεπτυγμένο ένστικτο της αγέλης και της ιεραρχίας μέσα σε αυτήν. Δεν τους αρέσει η απομόνωση ή η ανάμειξη με ζώα άλλων ομάδων ή κοπαδιών, η οποία έχει σαν αποτέλεσμα να εμφανίζονται διαμάχες. Η διαμόρφωση των χώρων και των διαδρόμων του σφαγείου θα πρέπει να είναι τέτοια που να επιτρέπει στα ζώα να βλέπουν κάθε στιγμή το ζώο που προπορεύεται ώστε να ακολουθούν. Έχουν ευρύ οπτικό πεδίο (340°), αλλά βλέπουν καθαρά μόνο μπροστά. Δεν μπορούν να διακρίνουν λεπτομέρειες και αποστάσεις, δεν τους αρέσουν τα σκοτεινά ή σκιερά μέρη και τρομάζουν εύκολα.

Υπό κανονικές συνθήκες ο χειρισμός των προβάτων είναι ευκολότερος από τα υπόλοιπα είδη γιατί έχουν την τάση να ακολουθούν το υπόλοιπο κοπάδι. Έχουν επίσης ευρύ οπτικό πεδίο (340°) αλλά σε μεγάλη απόσταση μπορούν να διακρίνουν μόνο τα αντικείμενα που κινούνται.

Οι χοίροι είναι επίσης αγελαία ζώα και έχουν την τάση να ακολουθούν τα ζώα που προπορεύονται. Νιώθουν περισσότερο ασφαλείς όταν βρίσκονται με την αγέλη τους και γι' αυτό είναι ευκολότερος ο χειρισμός και η μετακίνησή τους σε ομάδες. Είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι στο

στρες και τις υψηλές θερμοκρασίες και γι' αυτό θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με ιδιαίτερη προσοχή. Έχουν ευρύ οπτικό πεδίο (310°), αλλά δεν διακρίνουν καλά τις αποστάσεις.

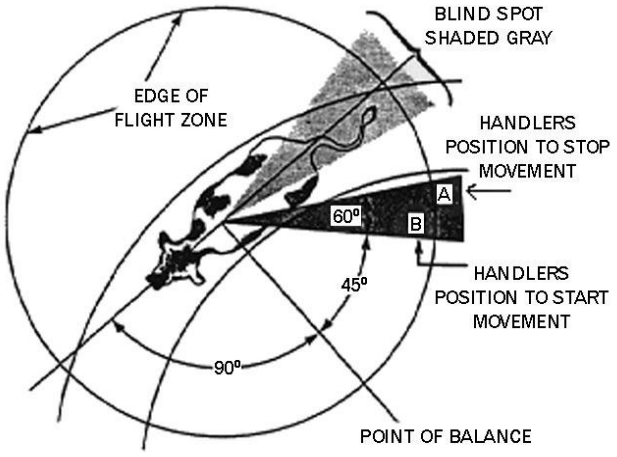
Τα πρόβατα συνήθως βγάζουν κραυγές όταν απομονώνονται από το υπόλοιπο κοπάδι αλλά όχι όταν αισθάνονται ότι απειλούνται, ενώ οι αίγες φωνάζουν για να επικοινωνήσουν με τα υπόλοιπα ζώα του κοπαδιού. Οι χοίροι και τα βοοειδή σε καταστάσεις στρες μπορεί να βγάλουν κραυγές, οι χοίροι σε υψηλές συχνότητες.

Ένας σημαντικός δείκτης του στρες κατά τη διάρκεια του χειρισμού των πουλερικών είναι το φτερούγισμα. Στα αναρτημένα πουλιά, αυτό μπορεί να οφείλεται στο στρες που προκαλείται από τη θέση ή τον πόνο που προκαλεί η ανάρτηση, ιδιαίτερα εάν οι δετήρες είναι πολύ στενοί, που επιδεινώνεται από το φτερούγισμα.

Τα ζώα δεν πρέπει να οδηγούνται από περιοχές με απότομες γωνίες ή χαμηλή οροφή, από φωτεινές προς σκοτεινές περιοχές, προς μεγάλες ανοιχτές δεξαμενές νερού που αντανακλούν έντονα το φως ή σε χώρους όπου οι τοίχοι ή το δάπεδο είναι βαμμένοι με έντονα χρώματα. Οποιοδήποτε άγνωστο αντικείμενο μπροστά τους (σχάρες αποστράγγισης, λακκούβες, υδρορροές κλπ.), σκαλοπάτια, σκιάσεις ή αλλαγές στο χρώμα του δαπέδου ή των τοίχων κ.λπ., μπορεί να έχει σαν αποτέλεσμα τα ζώα να διστάζουν να προχωρήσουν ή ακόμα και να γυρίσουν προς τα πίσω.

Όλα τα ζώα έχουν γύρω τους μια νοητή περιοχή, τον «προσωπικό τους χώρο» ή «ζώνη διαφυγής» (flight zone). Όταν κάποια απειλή (π.χ. άνθρωπος) εισέλθει μέσα στα όρια της «ζώνης διαφυγής» (edge of the flight zone), τα ζώα έχουν την τάση να απομακρύνονται. Αν κάποιος εισέλθει στη «ζώνη διαφυγής» πίσω από το σημείο ισορροπίας (point of balance) που είναι η νοητή γραμμή που ξεκινάει από τους ώμους του ζώου, τότε αυτό θα μετακινηθεί προς τα εμπρός. Αν εισέλθει στη «ζώνη διαφυγής» μπροστά από το σημείο ισορροπίας, το ζώο θα μετακινηθεί προς τα πίσω (σχήμα 7).

Η παραπάνω αρχή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να ελέγχεται και να κατευθύνεται η μετακίνηση των ζώων μέσα στο σφαγείο. Το ζώο κινείται προς τα εμπρός, αν ο χειριστής βρίσκεται πίσω από το σημείο ισορροπίας και προς τα πίσω εάν ο χειριστής είναι μπροστά από το σημείο ισορροπίας. Καθώς το ζώο κινείται προς τα εμπρός, ο χειριστής πρέπει να προχωρήσει μαζί του, μένοντας συνεχώς μέσα στη «ζώνη διαφυγής». Η κατεύθυνση της κίνησης μπορεί να ελέγχεται με μετακίνηση του χειριστή από τη μία πλευρά του ζώου προς την άλλη έτσι ώστε αυτό να συνεχίσει να κινείται προς τα εμπρός και ευθεία. Αν ο χειριστής κινείται έξω από τη «ζώνη διαφυγής» ή σταματήσει, το ζώο θα σταματήσει να κινείται επίσης.

Σχήμα 7. Χρήση της αρχής της «ζώνης διαφυγής» κατά την μετακίνηση και τους χειρισμούς των ζώων.

Κατά τους χειρισμούς των ζώων απαγορεύονται:

α) τα χτυπήματα ή τα λακτίσματα ·

β) η άσκηση πίεσης σε ιδιαίτερα ευαίσθητα σημεία του σώματός τους με τρόπο που να τους προκαλεί πόνο ή ταλαιπωρία που να μπορεί να αποφευχθεί·

γ) η ανύψωση ή το σύρσιμο των ζώων από το κεφάλι, τα αφτιά, τα κέρατα, τα πόδια, την ουρά ή το μαλλί τους, ή η μεταχείριση που τους προκαλεί πόνο ή ταλαιπωρία·

Ωστόσο, η απαγόρευση ανύψωσης των ζώων από τα πόδια δεν ισχύει για τα πουλερικά, τα κουνέλια και τους λαγούς·

δ) η χρησιμοποίηση ράβδων ή άλλων εργαλείων με αιχμηρές άκρες·

ε) η στρέψη, η σύνθλιψη ή το σπάσιμο των ουρών των ζώων ή το άρπαγμα των ματιών τους.

Η χρήση συσκευών που προκαλούν ηλεκτροσόκ πρέπει να αποφεύγεται όσο το δυνατόν περισσότερο. Σε κάθε περίπτωση, τέτοιου είδους εργαλεία πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο για ενήλικα βοοειδή και ενήλικους χοίρους που αρνούνται να κινηθούν, και μόνον εφόσον υπάρχει μπροστά τους χώρος ώστε να μπορούν να κινηθούν. Τα ηλεκτροσόκ δεν πρέπει να διαρκούν περισσότερο από ένα δευτερόλεπτο, ενώ πρέπει να προβλέπεται μεταξύ τους επαρκής χρόνος και να εφαρμόζονται μόνο στους μυς των οπίσθιων άκρων του ζώου. Τα ηλεκτροσόκ δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται κατ' επανάληψη σε περίπτωση που το ζώο δεν ανταποκρίνεται.

Οι συσκευές που προκαλούν ηλεκτροσόκ μπορούν να αντικατασταθούν από σημαίες, πλαστικά κουπιά, πλαστικές ταινίες ή σακούλες δεμένες σε κοντάρι, κρόταλα κλπ.

Τα κιβώτια μεταφοράς των ζώων πρέπει να διατηρούνται σε καλή κατάσταση, ο δε χειρισμός τους πρέπει να γίνεται με προσοχή, ιδίως εάν διαθέτουν διάτρητο ή εύκαμπτο δάπεδο, και:

α) δεν πρέπει να ρίχνονται, να αφήνονται να πέσουν από υπερυψωμένα σημεία, ή να ανατρέπονται·

β) εφόσον είναι δυνατόν, η φόρτωση και η εκφόρτωσή τους πρέπει να γίνεται οριζόντια και με μηχανικά μέσα.

Εφόσον είναι δυνατόν, τα ζώα πρέπει να εκφορτώνονται μεμονωμένα.

Όταν τα κιβώτια μεταφοράς τοποθετούνται το ένα πάνω στο άλλο, πρέπει να λαμβάνονται οι απαιτούμενες προφυλάξεις ώστε:

α) να περιορίζεται η ποσότητα ούρων και κοπράνων που πέφτουν στα ζώα που βρίσκονται από κάτω·

β) να εξασφαλίζεται η σταθερότητα των κιβωτίων μεταφοράς·

γ) να εξασφαλίζεται απρόσκοπτος αερισμός

Ο χώρος εκφόρτωσης και η περιοχή αγκίστρωσης των πτηνών πρέπει να είναι καλά αεριζόμενοι με τη χρήση ανεμιστήρων και με όσο το δυνατόν λιγότερη σκόνη. Η χρήση φωτός μπλε χρώματος και χαμηλής έντασης ηρεμεί τα πτηνά κατά την εκφόρτωση και την παραμονή τους στο χώρο του σφαγείου. Ωστόσο, το επίπεδο φωτισμού πρέπει να είναι επαρκές για την ασφάλεια και την υγεία των εργαζόμενων και για την παρακολούθηση της καλής διαβίωσης των

πτηνών. Ο θόρυβος πρέπει να είναι όσο το δυνατό λιγότερος και να αποφεύγονται οι ξαφνικοί και απότομοι θόρυβοι (π.χ. φωνές του προσωπικού), που μπορούν να προκαλέσουν μεγάλη αναστάτωση στα πτηνά.

Καλή πρακτική κατά τη λειτουργεία των πτηνοσφαγείων αποτελεί η τήρηση αρχείου από τον ΥΚΜΖ με τον αριθμό των πτηνών που φτάνουν νεκρά στο σφαγείο καθώς και τον αριθμό των πτηνών που φτάνουν με κακώσεις, κατάγματα ή εξαρθρήματα των ποδιών ή των πτερύγων. Στις περιπτώσεις που τα ποσοστά αυτών των αφίξεων υπερβαίνουν το 2%, πρέπει να επανεξετάζονται οι συνθήκες κατά τη σύλληψη και τη μεταφορά των πτηνών για να διαπιστωθούν τα αίτια (π.χ. σύλληψη και μεταφορά των πτηνών από το ένα πόδι, φόρτωση και μεταφορά σε πολύ υψηλές θερμοκρασίες, μη κατάλληλα οχήματα μεταφοράς κλπ.), ώστε να είναι δυνατή η λήψη διορθωτικών ενεργειών.

Σταβλισμός

Τα θηλαστικά, με εξαίρεση τα κουνέλια και τους λαγούς, τα οποία δεν οδηγούνται αμέσως μετά την άφιξή τους στον τόπο της σφαγής, θα πρέπει να σταβλίζονται. **Πρέπει να έχουν ανά πάσα στιγμή πρόσβαση σε πόσιμο νερό** από κατάλληλες ποτίστρες.

Για ζώα που δεν σφάζονται εντός δώδεκα ωρών από την άφιξή τους η εγκατάσταση πρέπει να διαθέτει κατάλληλες ταΐστρες ώστε να τους παρέχεται τροφή. Στη συνέχεια πρέπει να τους παρέχεται μέτρια ποσότητα τροφής ανά κατάλληλα διαστήματα. Στις περιπτώσεις αυτές, πρέπει να παρέχεται επίσης στα ζώα κατάλληλη ποσότητα στρωμνής ή αντίστοιχου υλικού το οποίο να εξασφαλίζει επίπεδο άνεσης κατάλληλο για το εκάστοτε είδος και αριθμό ζώων. Το υλικό αυτό πρέπει να εξασφαλίζει αποτελεσματική αποστράγγιση ή να εξασφαλίζει επαρκή απορρόφηση των ούρων και των κοπράνων.

Οι χοίροι και τα πτηνά είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στις υψηλές θερμοκρασίες. Σε περίπτωση θερμικής καταπόνησης λόγω υψηλής θερμοκρασίας εμφανίζεται λαχάνιασμα (panting) και θεωρείται απαραίτητη η χρήση ανεμιστήρων στα πτηνά και καταιωνιστήρων νερού στους χοίρους. Σε χαμηλές θερμοκρασίες μπορεί να εμφανιστεί ρίγος, ενώ τα ζώα μαζεύονται το ένα κοντά στο άλλο.

Όσον αφορά τη σφαγή, προτεραιότητα σε σχέση με άλλα ζώα δίνεται σε όσα δεν έχουν ακόμα απογαλακτιστεί, στα γαλουχούντα ζώα γαλακτοπαραγωγής, στα θηλυκά ζώα που έχουν γεννήσει κατά τη διάρκεια του ταξιδιού ή στα ζώα που παραδίδονται σε κιβώτια. Εάν αυτό δεν είναι εφικτό, λαμβάνονται μέτρα ώστε να περιορίζεται η ταλαιπωρία των συγκεκριμένων ζώων, και ειδικότερα ως εξής:

α) άρμεγμα των ζώων γαλακτοπαραγωγής κάθε 12 ώρες τουλάχιστον·

β) παροχή κατάλληλων συνθηκών γαλουχίας και καλής μεταχείρισης για το νεογέννητο σε περίπτωση θηλυκών ζώων που έχουν γεννήσει·

γ) παροχή νερού σε περίπτωση ζώων που παραδίδονται σε κιβώτια μεταφοράς.

Πρέπει να διασφαλίζεται η σταθερή παροχή ζώων προς αναισθητοποίηση και θανάτωση για να αποτρέπεται η βιαστική διοχέτευσή τους από τους χώρους σταβλισμού.

Τα ζώα δεν πρέπει να δένονται από τα κέρατα ή από κρίκους στη μύτη, ούτε πρέπει να

δένονται τα πόδια τους το ένα με το άλλο. Όταν τα ζώα πρέπει να δεθούν, τα σχοινιά, τα λουριά ή άλλα μέσα πρέπει:

α) να είναι αρκετά ανθεκτικά ώστε να μην σπάζουν·

β) να επιτρέπουν στα ζώα, εάν χρειάζεται, να ξαπλώνουν και να μπορούν να καταναλώνουν τροφή και νερό·

γ) να είναι σχεδιασμένα με τρόπο ώστε να αποτρέπεται οποιοσδήποτε κίνδυνος στραγγαλισμού ή τραυματισμού και να παρέχεται η δυνατότητα άμεσης αποδέσμευσης του ζώου.

Τα ζώα που δεν μπορούν να περπατήσουν δεν πρέπει να σύρονται στον τόπο σφαγής αλλά πρέπει να σφάζονται εκεί που βρίσκονται. Η εγκατάσταση πρέπει να διαθέτει κατάλληλο σύστημα μεταφοράς των ζώων αυτών στη γραμμή σφαγής για τις περαιτέρω διαδικασίες. Ο ΥΚΜΖ πρέπει να τηρεί αρχείο με όλα τα σχετικά στοιχεία που αφορούν περιπτώσεις επείγουσας σφαγής (είδος ζώου, εκμετάλλευση προέλευσης, μεταφορέας, ημερομηνία και ώρα άφιξης του ζώου, αίτιο επείγουσας σφαγής) και όλη η διαδικασία πρέπει να περιγράφεται αναλυτικά στις ΠΔΛ.

Συμπληρωματικοί κανόνες για σταβλισμένα θηλαστικά (εκτός από κουνέλια και λαγούς)

Κάθε ζώο πρέπει να έχει επαρκή χώρο ώστε να μπορεί να στέκεται όρθιο, να ξαπλώνει και, εξαιρέσει των βοοειδών που κρατούνται μεμονωμένα, να γυρίζει στην αντίθετη πλευρά. Οι απαιτήσεις αυτές πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον καθορισμό της μέγιστης χωρητικότητας κάθε χώρου σταβλισμού.

Τα ζώα πρέπει να κρατούνται σε ασφαλείς συνθήκες σταβλισμού και να λαμβάνεται μέριμνα ώστε να αποτρέπεται ενδεχόμενη απόδρασή τους και να προστατεύονται από τα αρπακτικά.

Κάθε χώρος σταβλισμού πρέπει να φέρει **ευδιάκριτη σήμανση με την ημερομηνία και την ώρα άφιξης των ζώων** καθώς και, πλην της περίπτωσης των βοοειδών που κρατούνται μεμονωμένα, **το μέγιστο αριθμό και το είδος των ζώων** που πρέπει να κρατούνται εκεί. Με βάση την ημερομηνία και την ώρα άφιξης, υπολογίζεται ο χρόνος παραμονής των ζώων στο σφαγείο. Αν υπερβεί τις 12 ώρες παρέχεται στα ζώα τροφή και κατάλληλη στρωμνή.

Κάθε ημέρα λειτουργίας του σφαγείου, πριν από την άφιξη των ζώων, πρέπει να ετοιμάζονται **χώροι απομόνωσης** για τα ζώα που χρειάζονται ειδική φροντίδα, οι οποίοι και πρέπει να διατηρούνται έτοιμοι για άμεση χρήση.

Η κατάσταση και η υγεία των σταβλισμένων ζώων πρέπει να ελέγχεται τακτικά από τον υπεύθυνο για την καλή μεταχείριση των ζώων ή από άτομο που διαθέτει τη σχετική ικανότητα.

2. Έλεγχοι αναισθητοποίησης – Διαδικασίες παρακολούθησης στα σφαγεία

Οι υπεύθυνοι των επιχειρήσεων διασφαλίζουν ότι τα άτομα που είναι υπεύθυνα για την αναισθητοποίηση ή άλλα οριζόμενα μέλη του προσωπικού διενεργούν τακτικούς ελέγχους, ώστε να διασφαλίζουν ότι τα ζώα δεν παρουσιάζουν ενδείξεις αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας κατά το διάστημα μεταξύ του τέλους της διαδικασίας αναισθητοποίησης και του θανάτου και δεν παρουσιάζουν σημεία ζωής πριν την εκδορά ή το ζεμάτισμα.

Οι έλεγχοι αυτοί διενεργούνται σε επαρκώς αντιπροσωπευτικό δείγμα ζώων, η δε συχνότητά τους καθορίζεται με βάση το αποτέλεσμα προηγούμενων ελέγχων και τυχόν παράγοντες που

ενδέχεται να επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα της διαδικασίας αναισθητοποίησης. **Όλοι οι έλεγχοι που διενεργούνται καταγράφονται και τα αρχεία διατηρούνται τουλάχιστον για ένα χρόνο και βρίσκονται στη διάθεση των αρμόδιων κτηνιατρικών υπηρεσιών.**

Όταν από τα αποτελέσματα των ελέγχων προκύπτει ότι ένα ζώο δεν είναι κατάλληλα αναισθητοποιημένο, το άτομο που είναι επιφορτισμένο με την αναισθητοποίηση λαμβάνει τα δέοντα μέτρα που προβλέπονται στις ΠΔΛ.

Όταν τα ζώα θανατώνονται με ιδιαίτερες μεθόδους σφαγής που προβλέπονται από λατρευτικούς τύπους, χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση, τα άτομα που είναι υπεύθυνα για τη σφαγή διενεργούν συστηματικούς ελέγχους για να εξασφαλίζεται ότι τα ζώα δεν παρουσιάζουν σημεία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας πριν να ελευθερωθούν από την ακινητοποίηση και δεν παρουσιάζουν ζωτικά σημεία πριν να υποβληθούν σε εκδορά ή ζεμάτισμα.

Για τους σκοπούς αυτούς οι υπεύθυνοι επιχείρησης θεσπίζουν και εφαρμόζουν τις κατάλληλες διαδικασίες παρακολούθησης για κάθε γραμμή σφαγής που περιλαμβάνονται στις ΠΔΛ και περιγράφουν αναλυτικά τον τρόπο διενέργειας των ελέγχων.

Περιλαμβάνουν τουλάχιστον τα εξής:

α) ονοματεπώνυμο των υπευθύνων για τη διαδικασία παρακολούθησης·

β) δείκτες που ανιχνεύουν την απώλεια ή την ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας στα ζώα· δείκτες που ανιχνεύουν την απουσία ζωτικών σημείων στα ζώα που σφάζονται σύμφωνα με τελετουργικό τρόπο·

γ) κριτήρια προκειμένου να καθορίζεται εάν τα αποτελέσματα των δεικτών που χρησιμοποιούνται στους ελέγχους είναι ικανοποιητικά·

δ) περιστάσεις ή/και χρόνος κατά τον οποίον πρέπει να γίνεται η παρακολούθηση·

ε) αριθμός των ζώων κάθε δείγματος που πρέπει να ελέγχεται κατά την παρακολούθηση·

στ) κατάλληλες διαδικασίες ώστε να διασφαλίζεται ότι, σε περίπτωση μη συμμόρφωσης προς τα κριτήρια που αναφέρονται στο στοιχείο γ), επανεξετάζονται οι εργασίες αναισθητοποίησης ή θανάτωσης προκειμένου να εντοπίζονται οι αιτίες τυχόν ατελειών, καθώς και οι απαιτούμενες αλλαγές των συγκεκριμένων εργασιών.

Οι υπεύθυνοι επιχείρησης καθιερώνουν ειδική διαδικασία παρακολούθησης για κάθε γραμμή σφαγής.

Η συχνότητα των ελέγχων λαμβάνει υπόψη τους κύριους παράγοντες κινδύνου, όπως οι αλλαγές του τύπου ή του μεγέθους των σφαζόμενων ζώων ή των μεθόδων εργασίας του προσωπικού, και καθορίζεται με τρόπο ώστε να διασφαλίζει αποτελέσματα με υψηλό βαθμό εμπιστοσύνης.

Ο έλεγχος της αποτελεσματικότητας των χρησιμοποιούμενων μεθόδων αναισθητοποίησης πρέπει βασίζεται στον τακτικό έλεγχο **τουλάχιστον δύο** δεικτών απώλειας της συνείδησης που ανιχνεύουν την ύπαρξη ή μη της αισθητηριακής αντίληψης ή της ευαισθησίας στα ζώα, κατά το διάστημα μεταξύ του τέλους της διαδικασίας αναισθητοποίησης και του θανάτου.

Στην περίπτωση σφαγής ζώων χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση (θρησκευτική σφαγή), πρέπει να πραγματοποιούνται συστηματικοί έλεγχοι για την αποτελεσματικότητα των χρησιμοποιούμενων μεθόδων θανάτωσης, με το καθορισμό **τουλάχιστον δύο δεικτών** απώλειας

της συνείδησης που ανιχνεύουν την ύπαρξη ή μη της αισθητηριακής αντίληψης ή της ευαισθησίας στα ζώα πριν ελευθερωθούν από την ακινητοποίηση και την ύπαρξη σημείων ζωής πριν υποβληθούν σε εκδορά ή ζεμάτισμα.

Προκειμένου να εξασφαλιστεί η αξιοπιστία των ελέγχων και η συλλογή και αξιολόγηση χρήσιμων δεδομένων, αυτοί θα πρέπει να πραγματοποιούνται σε επαρκώς αντιπροσωπευτικό δείγμα ζώων, σύμφωνα με προκαθορισμένη συχνότητα ή συστηματικά (σφαγή χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση). Επίσης, πρέπει να καθορίζονται τα σημεία ελέγχου με τυποποιημένο τρόπο. Το ποσοστό των ζώων που πρέπει να ελέγχονται εξαρτάται από τη μέθοδο αναισθητοποίησης, τους δείκτες απώλειας της συνείδησης που χρησιμοποιούνται, αλλά και από παράγοντες που θα μπορούσαν να έχουν επίπτωση στην αποτελεσματικότητα της αναισθητοποίησης (π.χ. είδος, κατηγορία και μέγεθος του ζώου).

Η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA) έχει αναπτύξει ένα ειδικό λογισμικό υπολογισμού του μεγέθους του δείγματος των ζώων που πρέπει να ελέγχονται που είναι διαθέσιμο μετά από σχετική αίτηση (EFSA Sample size calculation tool for monitoring stunning at slaughter 2013).

Όταν από τα αποτελέσματα των ελέγχων προκύπτει ότι η διαδικασία της αναισθητοποίησης/αφαίμαξης δεν διενεργείται σωστά, ο ΥΚΜΖ, πρέπει να λαμβάνει άμεσα τα κατάλληλα **διορθωτικά μέτρα** τα οποία πρέπει να καθορίζονται αναλυτικά στις ΠΔΛ.

Τα διορθωτικά μέτρα πρέπει να περιλαμβάνουν:

- Άμεση διακοπή της λειτουργίας της γραμμής σφαγής, έως ότου γίνει γνωστή η αιτία που οδηγεί στη μη αποτελεσματική αναισθητοποίηση των ζώων. Η σφαγή μπορεί να συνεχιστεί μόνο εφόσον υπάρχει διαθέσιμη και λειτουργική εναλλακτική συσκευή αναισθητοποίησης, με την ίδια ή διαφορετική μέθοδο
- Έλεγχο της ορθότητας του συνόλου των καθορισμένων βασικών παραμέτρων και ρυθμίσεων της συσκευής σύμφωνα με τις οδηγίες του κατασκευαστή για το συγκεκριμένο είδος, την κατηγορία και το βάρος των ζώων
- Έλεγχο της τεχνικής κατάστασης και της λειτουργίας της συσκευής αναισθητοποίησης
- Έλεγχο των ενεργειών και του τρόπου εργασίας του εργαζόμενου που εκτελεί την αναισθητοποίηση, αν η εφαρμογή της συσκευής είναι σύμφωνη με τις οδηγίες του κατασκευαστή και τις ΠΔΛ (π.χ. θέση και χρόνος εφαρμογής)
- Έλεγχο της τεχνικής κατάστασης και της λειτουργίας του εξοπλισμού ακινητοποίησης
- Καταγραφή στο σχετικό αρχείο όλων τα διορθωτικών μέτρων που ελήφθησαν

Στους πίνακες 6-11 περιγράφονται οι προτεινόμενοι από την Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA) δείκτες απώλειας της συνείδησης που ανιχνεύουν την ύπαρξη ή μη της αισθητηριακής αντίληψης ή της ευαισθησίας στα ζώα κατά το διάστημα από το τέλος της διαδικασίας αναισθητοποίησης έως και το θάνατο, ανάλογα με τη μέθοδο αναισθητοποίησης και το είδος του ζώου.

Στους πίνακες 12-14 περιγράφονται οι προτεινόμενοι από την EFSA δείκτες απώλειας της συνείδησης που ανιχνεύουν την ύπαρξη ή μη της αισθητηριακής αντίληψης ή της ευαισθησίας στα ζώα, πριν την ελευθέρωση από την ακινητοποίηση και την ύπαρξη σημείων ζωής πριν την

εκδορά ή το ζεμάτισμα ανάλογα με το είδος του ζώου, σε περίπτωση σφαγής χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση.

Για κάθε σημείο ελέγχου προτείνεται να χρησιμοποιούνται οι δείκτες που βρίσκονται πάνω από τη διακεκομμένη γραμμή. Οι δείκτες που βρίσκονται κάτω από τη διακεκομμένη γραμμή μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν, αλλά η ευαισθησία τους είναι χαμηλότερη και πρέπει να χρησιμοποιούνται σε συνδυασμό με τους προηγούμενους. Σημειώνεται επιπλέον, ότι οι δείκτες που έχουν σημανθεί με αστερίσκους (**) και οι οποίοι βασίζονται στην εκδήλωση συγκεκριμένης συμπεριφοράς από το ζώο (π.χ. αυθόρμητο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων, κραυγές), έχουν περιορισμένη αξία και αξιολογούνται σε περίπτωση εμφάνισης ενώ, σε περίπτωση που δεν παρατηρούνται, δεν μπορεί να αποκλειστεί η ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6. Προτεινόμενοι δείκτες ελέγχου απώλειας της συνείδησης κατά την αναισθητοποίηση βοοειδών με διατρητική ράβδο και διείσδυση. EFSA Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for bovines EFSA Panel on Animal Health and Welfare 2013.

		Αξιολόγηση	
Σημείο ελέγχου	**Δείκτης**	**Απουσία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας**	**Ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας /αναγκαία η λήψη μέτρων**
Από τέλος τη διαδικασίας αναισθητοποίησης μέχρι την αγκίστρωση	Στάση του ζώου	Άμεση και μόνιμη κατάρρευση	Το ζώο δεν καταρρέει/προσπάθειες ανέγερσης
	Αναπνοή	Άπνοια	Κανονική ρυθμική αναπνοή
	Τονικοί σπασμοί	Παρουσία τονικών σπασμών	Απουσία τονικών σπασμών
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου (χαλαρά αυτιά και γνάθος)	Παρουσία μυϊκού τόνου (μη χαλαρή γνάθος, έντονες κινήσεις των άκρων, σώμα σε σχήμα τόξου, προσπάθεια ανύψωσης της κεφαλής)
	Κινήσεις των βολβών των οφθαλμών	Απουσία κινήσεων των βολβών των οφθαλμών	Παρουσία νυσταγμού, κινήσεις των βολβών των οφθαλμών
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών
Κατά τη διενέργεια της τομής της αφαίμαξης	Κινήσεις του σώματος	Απουσία κινήσεων του σώματος	Παρουσία κινήσεων του σώματος
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου (χαλαρά αυτιά και γνάθος)	Παρουσία μυϊκού τόνου (μη χαλαρή γνάθος, έντονες κινήσεις των άκρων, σώμα σε σχήμα τόξου, προσπάθεια ανύψωσης της κεφαλής)
	Αναπνοή	Άπνοια	Κανονική ρυθμική αναπνοή
	Κινήσεις των βολβών των οφθαλμών	Απουσία κινήσεων των βολβών των οφθαλμών	Παρουσία νυσταγμού, κινήσεις των βολβών των οφθαλμών
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρω	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα
Κατά την αφαίμαξη	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου	Κάμψη των πρόσθιων άκρων
	Αναπνοή	Άπνοια	Κανονική ρυθμική αναπνοή
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα

ΠΙΝΑΚΑΣ 7. Προτεινόμενοι δείκτες ελέγχου απώλειας της συνείδησης κατά την αναισθητοποίηση χοίρων με ηλεκτρική μέθοδο αναισθητοποίησης (τοποθέτηση ηλεκτροδίων μόνο στο κεφάλι). EFSA Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for pigs EFSA Panel on Animal Health and Welfare 2013.

		Αξιολόγηση	
Σημείο ελέγχου	**Δείκτης**	**Απουσία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας**	**Ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας /αναγκαία η λήψη μέτρων**
Από τέλος τη διαδικασίας αναισθητοποίησης μέχρι την αγκίστρωσ	Τονικοκλονικοί σπασμοί	Παρουσία τονικοκλονικών σπασμών	Απουσία τονικοκλονικών σπασμών
	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς/βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς/βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα
	Στάση του ζώου	Άμεση κατάρρευση	Το ζώο δεν καταρρέει
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών
Κατά τη διενέργεια της τομής της αφαίμαξης	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Τονικοκλονικοί σπασμοί	Παρουσία τονικοκλονικών σπασμών	Απουσία τονικοκλονικών σπασμών**
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου (χαλαρά αυτιά και γνάθος απουσία προσπάθειας ανύψωσης της κεφαλής)**	Παρουσία μυϊκού τόνου (μη χαλαρή γνάθος, έντονες κινήσεις των άκρων, σώμα σε σχήμα τόξου, προσπάθεια ανύψωσης της κεφαλής)
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών
Κατά την αφαίμαξη	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου (χαλαρά αυτιά και γνάθος)	Παρουσία μυϊκού τόνου (μη χαλαρή γνάθος, έντονες κινήσεις των άκρων, σώμα σε σχήμα τόξου, προσπάθεια ανύψωσης της κεφαλής)
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών

ΠΙΝΑΚΑΣ 8. Προτεινόμενοι δείκτες ελέγχου απώλειας της συνείδησης κατά την αναισθητοποίηση χοίρων με διοξείδιο του άνθρακα σε υψηλή συγκέντρωση. EFSA Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for pigs EFSA Panel on Animal Health and Welfare 2013.

		Αξιολόγηση	
Σημείο ελέγχου	**Δείκτης**	**Απουσία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας**	**Ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας /αναγκαία η λήψη μέτρων**
Από τέλος τη διαδικασίας αναισθητοποίησης μέχρι την αγκίστρωση	Μυϊκός τόνος	Πλήρης χαλάρωση του σώματος του ζώου	Παρουσία μυϊκού τόνου (μη χαλαρή γνάθος, έντονες κινήσεις των άκρων, σώμα σε σχήμα τόξου, προσπάθεια ανύψωσης της κεφαλής)
	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών
	Αντίδραση σε επώδυνο ερέθισμα (τσίμπημα στη μύτη ή τα πτερύγια των αυτιών)	Απουσία αντίδρασης	Παρουσία αντίδρασης
Κατά τη διενέργεια της τομής της αφαίμαξης	Μυϊκός τόνος	Πλήρης χαλάρωση του σώματος του ζώου	Παρουσία μυϊκού τόνου (μη χαλαρή γνάθος, έντονες κινήσεις των άκρων, σώμα σε σχήμα τόξου, προσπάθεια ανύψωσης της κεφαλής)
	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Αντίδραση σε επώδυνο ερέθισμα (τσίμπημα στη μύτη ή τα πτερύγια των αυτιών)	Απουσία αντίδρασης	Παρουσία αντίδρασης
Κατά την αφαίμαξη	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Μυϊκός τόνος	Πλήρης χαλάρωση του σώματος του ζώου	Παρουσία μυϊκού τόνου (μη χαλαρή γνάθος, έντονες κινήσεις των άκρων, σώμα σε σχήμα τόξου, προσπάθεια ανύψωσης της κεφαλής)
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών

ΠΙΝΑΚΑΣ 9. Προτεινόμενοι δείκτες ελέγχου απώλειας της συνείδησης κατά την αναισθητοποίηση αιγοπροβάτων με ηλεκτρική μέθοδο αναισθητοποίησης (τοποθέτηση ηλεκτροδίων μόνο στο κεφάλι). EFSA Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for sheep and goat EFSA Panel on Animal Health and Welfare 2013.

		Αξιολόγηση	
Σημείο ελέγχου	**Δείκτης**	**Απουσία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας**	**Ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας /αναγκαία η λήψη μέτρων**
Από τέλος τη διαδικασίας αναισθητοποίησης μέχρι την αγκίστρωση	Τονικοκλονικοί σπασμοί	Παρουσία τονικοκλονικών σπασμών	Απουσία τονικοκλονικών Σπασμών**
	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς/βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς/βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα
	Στάση του ζώου	Άμεση κατάρρευση	Το ζώο δεν καταρρέει
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών
Κατά τη διενέργεια της τομής της αφαίμαξης	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Τονικοκλονικοί σπασμοί	Παρουσία τονικοκλονικών σπασμών	Απουσία τονικοκλονικών Σπασμών**
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου (χαλαρά αυτιά και γνάθος απουσία προσπάθειας ανύψωσης της κεφαλής)**	Παρουσία μυϊκού τόνου (μη χαλαρή γνάθος, έντονες κινήσεις των άκρων, σώμα σε σχήμα τόξου, προσπάθεια ανύψωσης της κεφαλής)
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών
Κατά την αφαίμαξη	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου	Παρουσία μυϊκού τόνου (μη χαλαρή γνάθος, έντονες κινήσεις των άκρων, σώμα σε σχήμα τόξου, προσπάθεια ανύψωσης της κεφαλής)
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών

ΠΙΝΑΚΑΣ 10. Προτεινόμενοι δείκτες ελέγχου απώλειας της συνείδησης κατά την αναισθητοποίηση πουλερικών με ηλεκτρικό υδρόλουτρο. EFSA Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for poultry EFSA Panel on Animal Health and Welfare 2013.

		Αξιολόγηση	
Σημείο ελέγχου	**Δείκτης**	**Απουσία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας**	**Ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας /αναγκαία η λήψη μέτρων**
Από την έξοδο από το υδρόλουτρο μέχρι την τομή της αφαίμαξης	Τονικοί σπασμοί	Παρουσία τονικών σπασμών	Απουσία τονικών σπασμών
	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών
Κατά την αφαίμαξη	Φτερούγισμα	Απουσία φτερουγίσματος**	Παρουσία φτερουγίσματος
	Αναπνοή Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Άπνοια Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Ρυθμική αναπνοή Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Αυτόματη κατάποση	Απουσία αυτόματης κατάποσης**	Παρουσία αυτόματης κατάποσης
	Κινήσεις της κεφαλής	Απουσία κινήσεων της κεφαλής**	Παρουσία κινήσεων της κεφαλής

ΠΙΝΑΚΑΣ 11. Προτεινόμενοι δείκτες ελέγχου απώλειας της συνείδησης κατά την αναισθητοποίηση πουλερικών με χρήση αερίων. EFSA Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for poultry EFSA Panel on Animal Health and Welfare 2013.

		Αξιολόγηση	
Σημείο ελέγχου	**Δείκτης**	**Απουσία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας**	**Ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας /αναγκαία η λήψη μέτρων**
Κατά την αγκίστρωση	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Μυϊκός τόνος	Πλήρης χαλάρωση του σώματος του πτηνού, χαλάρωση και πτώση των πτερύγων	Παρουσία μυϊκού τόνου (τεντωμένος λαιμός, προσπάθειες ανύψωσης της κεφαλής)
	Φτερούγισμα	Απουσία φτερουγίσματος**	Παρουσία φτερουγίσματος
	Αυτόματο άνοιγμα/κλείσιμο των βλεφάρων	Τα βλέφαρα δεν ανοιγοκλείνουν**	Τα βλέφαρα ανοιγοκλείνουν αυτόματα
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Κραυγές	Απουσία κραυγών**	Παρουσία κραυγών
Κατά την αφαίμαξη	Φτερούγισμα	Απουσία φτερουγίσματος**	Παρουσία φτερουγίσματος
	Μυϊκός τόνος	Πλήρης χαλάρωση του σώματος του πτηνού, χαλάρωση και πτώση των πτερύγων.	Παρουσία μυϊκού τόνου (τεντωμένος λαιμός, προσπάθειες ανύψωσης της κεφαλής)
	Αναπνοή	Άπνοια	Ρυθμική αναπνοή
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων

ΠΙΝΑΚΑΣ 12. Προτεινόμενοι δείκτες ελέγχου απώλειας της συνείδησης πριν την ελευθέρωση από την ακινητοποίηση και ύπαρξης σημείων ζωής πριν την εκδορά στην περίπτωση σφαγής βοοειδών χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση. EFSA Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for bovines EFSA Panel on Animal Health and Welfare 2013.

		Αξιολόγηση	
Σημείο ελέγχου	**Δείκτης**	**Απουσία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας/ σημείων ζωής**	**Ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας / σημείων ζωής**
Πριν την απελευθέρωση από την ακινητοποίηση	Αναπνοή	Παύση της αναπνοής	Ρυθμική αναπνοή
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου	Παρουσία μυϊκού τόνου
	Στάση του ζώου	Μόνιμη κατάρρευση	Προσπάθειες ανέγερσης
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
Πριν την εκδορά	Αιμορραγία	Έχει τελειώσει	Συνεχίζεται
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου	Παρουσία μυϊκού τόνου
	Μέγεθος της κόρης του οφθαλμού	Μυδρίαση	Δεν υπάρχει μυδρίαση

ΠΙΝΑΚΑΣ 13. Προτεινόμενοι δείκτες ελέγχου απώλειας της συνείδησης πριν την ελευθέρωση από την ακινητοποίηση και ύπαρξης σημείων ζωής πριν την εκδορά στην περίπτωση σφαγής αιγοπροβάτων χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση. EFSA Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for sheep and goat EFSA Panel on Animal Health and Welfare 2013.

		Αξιολόγηση	
Σημείο ελέγχου	**Δείκτης**	**Απουσία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας/ σημείων ζωής**	**Ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας / σημείων ζωής**
Πριν την απελευθέρωση από την ακινητοποίηση	Αναπνοή	Παύση της αναπνοής	Ρυθμική αναπνοή
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου	Παρουσία μυϊκού τόνου
	Στάση του ζώου	Μόνιμη κατάρρευση	Προσπάθειες ανέγερσης
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
Πριν την εκδορά	Αιμορραγία	Έχει τελειώσει	Συνεχίζεται
	Μυϊκός τόνος	Απώλεια μυϊκού τόνου	Παρουσία μυϊκού τόνου
	Μέγεθος της κόρης του οφθαλμού	Μυδρίαση	Δεν υπάρχει μυδρίαση

ΠΙΝΑΚΑΣ 14. Προτεινόμενοι δείκτες ελέγχου απώλειας της συνείδησης πριν την ελευθέρωση από την ακινητοποίηση και ύπαρξης σημείων ζωής πριν το ζεμάτισμα στην περίπτωση σφαγής πουλερικών χωρίς προηγούμενη αναισθητοποίηση. EFSA Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for bovines EFSA Panel on Animal Health and Welfare 2013.

		Αξιολόγηση	
Σημείο ελέγχου	**Δείκτης**	**Απουσία αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας/ σημείων ζωής**	**Ύπαρξη αισθητηριακής αντίληψης ή ευαισθησίας / σημείων ζωής**
Πριν το ζεμάτισμα	Αναπνοή	Απουσία αναπνοής	Ρυθμική αναπνοή
	Αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων	Απουσία αντανακλαστικών κερατοειδούς και βλεφάρων	Θετικά αντανακλαστικά κερατοειδούς και βλεφάρων
	Μέγεθος της κόρης του οφθαλμού	Μυδρίαση	Απουσία μυδρίασης
	Αιμορραγία	Έχει τελειώσει	Συνεχίζεται
	Μυϊκός τόνος	Πλήρης χαλάρωση του σώματος του πτηνού	Παρουσία μυϊκού τόνου

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΑ

Οι ελάχιστες απαιτήσεις της νομοθεσίας για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους καθορίζονται από τον Κανονισμό 1099/2009 του Συμβουλίου.

Ο Κανονισμός αποδίδει αυξημένη ευθύνη στους υπεύθυνους των σφαγείων

Οι **υπεύθυνοι των σφαγείων** είναι υποχρεωμένοι:

- να παίρνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα ώστε τα ζώα να προφυλάσσονται από κάθε είδους πόνο, αγωνία ή ταλαιπωρία που μπορεί να αποφευχθεί κατά τη θανάτωσή τους και τις σχετικές εργασίες
- να εξασφαλίζουν ότι το σφαγείο θα δέχεται μόνο τα είδη και τις κατηγορίες των ζώων για τη σφαγή των οποίων διαθέτει κατάλληλο εξοπλισμό και για τα οποία έχει έγκριση από τις αρμόδιες αρχές
- να εξασφαλίζουν ότι όλοι οι εργαζόμενοι στο σφαγείο διαθέτουν πιστοποιητικό ικανότητας για τις εργασίες που εκτελούν και συνδέονται με τη σφαγή
- να ορίσουν ένα υπάλληλο ως Υπεύθυνο για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων
- να καταρτίσουν Πρότυπες Διαδικασίες Λειτουργίας για την προστασία των ζώων, στις οποίες περιλαμβάνεται σύστημα παρακολούθησης της αποτελεσματικότητας της αναισθητοποίησης και να εξασφαλίσουν ότι όλοι οι εργαζόμενοι του σφαγείου τις γνωρίζουν, τις κατανοούν και τις εφαρμόζουν

Ο **Υπεύθυνος για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων** είναι αρμόδιος για την εφαρμογή στην πράξη της νομοθεσίας για την προστασία των ζώων. Είναι υποχρεωμένος:

- να εποπτεύει και να καθοδηγεί το προσωπικό του σφαγείου και να εξασφαλίζει την ορθή εφαρμογή των ΠΔΛ
- να παρακολουθεί, να ελέγχει και να αξιολογεί την εφαρμογή στην πράξη των Πρότυπων Διαδικασιών Λειτουργίας του σφαγείου
- να λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα και τις διορθωτικές ενέργειες σε κάθε περίπτωση που διαπιστώνει μη συμμορφώσεις και να τηρεί σχετικό αρχείο
- να υποβάλει στον υπεύθυνο της επιχείρησης εκθέσεις σχετικά με την προστασία των ζώων κατά τη σφαγή τους και προτάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών μεταχείρισης των ζώων και της υλικοτεχνικής υποδομής της επιχείρησης σύμφωνα με τις διατάξεις της νομοθεσίας
- να βοηθά την αρμόδια αρχή κατά τη διεξαγωγή των επίσημων ελέγχων που αφορούν την προστασία των ζώων

Η **αρμόδια κτηνιατρική υπηρεσία** διενεργεί τους επίσημους ελέγχους για την εφαρμογή των διατάξεων της νομοθεσίας και μπορεί:

- να απαιτεί από τους υπευθύνους της επιχείρησης να τροποποιούν τις τυποποιημένες διαδικασίες λειτουργίας τους, και ιδίως να επιβραδύνουν ή να παύουν την παραγωγή·
- να απαιτεί από τους υπευθύνους της επιχείρησης να αυξάνουν τη συχνότητα των ελέγχων για την αποτελεσματικότητα της αναισθητοποίησης και να τροποποιούν τις διαδικασίες παρακολούθησης του σφαγείου ·

- να αναστέλλει ή να ανακαλεί πιστοποιητικά ικανότητας που έχουν εκδοθεί σύμφωνα με τον Κανονισμό από άτομο που δεν επιδεικνύει πλέον επαρκή ικανότητα, γνώση ή επίγνωση των καθηκόντων του για την εκτέλεση των εργασιών για τις οποίες εκδόθηκε το πιστοποιητικό·
- να αναστέλλει ή να ανακαλεί τη μεταβίβαση αρμοδιότητας της τελικής εξέτασης και της έκδοσης πιστοποιητικού ικανότητας
- να απαιτεί την τροποποίηση των οδηγιών για τη χρήση εξοπλισμού ακινητοποίησης και αναισθητοποίησης από τις εταιρείες κατασκευής λαμβάνοντας υπόψη επιστημονικές γνωματεύσεις σύμφωνα με το άρθρο 20 του Κανονισμού.

Όταν η αρμόδια αρχή αναστέλλει ή ανακαλεί ένα πιστοποιητικό ικανότητας, ενημερώνει την εκδίδουσα αρμόδια αρχή για την απόφασή της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Κανονισμός (ΕΚ) 1099/2009 για την προστασία των ζώων κατά τη θανάτωσή τους.
2. Οδηγία 93/119/ΕΚ για την προστασία των ζώων κατά τη σφαγή ή τη θανάτωσή τους.
3. Κανονισμός (ΕΚ)1/2005 για την προστασία των ζώων κατά τη μεταφορά και συναφείς δραστηριότητες και για την τροποποίηση των οδηγιών 64/432/ΕΟΚ και 93/119/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1255/97.
4. Κανονισμός (ΕΚ) 853/2004 για τον καθορισμό ειδικών κανόνων υγιεινής για τα τρόφιμα ζωικής προέλευσης.
5. Ο υπεύθυνος για την Καλή Μεταχείριση των Ζώων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ISBN 978-92-79-26098-8, 2012.
6. Προεδρικό Διάταγμα 327/1996 «Προστασία των ζώων κατά τη σφαγή και/ή τη θανάτωσή τους σε συμμόρφωση με την οδηγία 93/119/ΕΚ του Συμβουλίου».
7. “Welfare aspects of animal stunning and killing Methods” Scientific Report of the Scientific Panel for Animal Health and Welfare on a request from the Commission related to welfare aspects of animal stunning and killing methods European Food Safety Authority (EFSA), Parma, Italy, 2004.
8. Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for bovines EFSA Panel on Animal Health and Welfare (AHAW)2,3 European Food Safety Authority (EFSA), Parma, Italy, 2013.
9. Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for pigs EFSA Panel on Animal Health and Welfare (AHAW)2,3 European Food Safety Authority (EFSA), Parma, Italy, 2013.
10. Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for sheep and goat EFSA Panel on Animal Health and Welfare (AHAW)2,3 European Food Safety Authority (EFSA), Parma, Italy, 2013.
11. Scientific Opinion on monitoring procedures at slaughterhouses for poultry EFSA Panel on Animal Health and Welfare (AHAW)2,3 European Food Safety Authority (EFSA), Parma, Italy, 2013.
12. Sample size calculation tool for monitoring stunning at slaughter European Food Safety Authority (EFSA), Parma, Italy, 2013.
13. Better Training for Safer Foods, e-Learning Training Course on “Animal Welfare at slaughter and killing for disease control”.
14. Better Training for Safer Foods, Training Course on “Animal Welfare at slaughter of cattle, pigs and sheep”, Densenzano del Garda, Italy, 20-23 October, 2015.
15. Better Training for Safer Foods, Training Course on **“**Animal Welfare at poultry slaughter”, Altafulla, Tarragona, Spain, 14-17 June 2016.
16. Temple Grandin: “Recommended Animal Handling Guidelines Audit Guide: *A Systematic Approach to Animal Welfare”* Department of Animal Science Colorado State University, 2010.
17. Electrical Waterbath Stunning of Poultry, Humane Slaughter Association 2016